

**Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου**

**Σχολή Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών  
Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Διεθνών Σχέσεων**

**Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών  
«Διακυβέρνηση και Δημόσιες Πολιτικές»**

**«Η Διπλωματική Στρατηγική του Ιωάννη  
Καποδίστρια (1827-1831) υπό το πρίσμα της  
Ανάλυσης Εξωτερικής Πολιτικής»**

**Άννα Μπούτσικα**

**Κόρινθος, Σεπτέμβριος 2023**

**University of Peloponnese**

**Faculty of Social and International Science  
Department of Political Science and International  
Relations**

**Master Program in  
«Governance and Public Relations»**

**«The Diplomatic Strategy of Ioannis  
Kapodistrias (1827-1831) in the Light of Foreign  
Policy Analysis»**

**Anna Boutsika**

**Corinth, Greece September 2023**

## ***ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ***

*Ευχαριστώ θερμά τον επιβλέποντα καθηγητή μου, κύριο Αντώνιο Κλάψη, για την καθοδήγηση που μου παρείχε, το ενδιαφέρον που έδειξε και την άψογη συνεργασία που είχαμε κατά τη συγγραφή της εργασίας.*

*Οφείλω να εκφράσω τις ευχαριστίες μου προς τις πολύ αγαπητές μου συναδέλφους, κα. Βαρβάρα Γεωργοπούλου και κα. Μαρία Σπανού, για τις πολύτιμες συμβουλές τους.*

*Τέλος, ένα μεγάλο ευχαριστώ στην οικογένειά μου για την ηθική και ψυχική συμπαράσταση που μου παρείχε καθ' όλη τη διάρκεια του μεταπτυχιακού προγράμματος και της διπλωματικής εργασίας και που είναι πάντα δίπλα μου σε ό, τι και αν κάνω.*

## ΠΕΡΙΛΗΨΗ

### «Η Διπλωματική Στρατηγική του Ιωάννη Καποδίστρια (1827-1831) υπό το πρίσμα της Ανάλυσης Εξωτερικής Πολιτικής»

Η χάραξη πολιτικής –τόσο σε θέματα εσωτερικής όσο και εξωτερικής πολιτικής– αποτελεί μια αδήριτη ανάγκη και βασική προτεραιότητα για την ύπαρξη ενός κράτους. Κεντρικό ρόλο στον σχεδιασμό της πολιτικής κατέχει ο διαμορφωτής αποφάσεων. Η παρούσα εργασία θα εξετάσει τις θεωρίες που σχετίζονται με την Ανάλυση Εξωτερικής Πολιτικής και περιστρέφονται γύρω από την προσωπικότητα του διαμορφωτή αποφάσεων, καθώς και τους παράγοντες που επηρεάζουν τον διαμορφωτή στη λήψη αποφάσεων, δηλαδή ποιους παράγοντες λαμβάνει υπόψη του πριν οδηγηθεί στη χάραξη της σχετικής πολιτικής. Κατόπιν το θεωρητικό αυτό πλαίσιο θα εφαρμοστεί στη μελέτη περίπτωσης που θα απασχολήσει στη παρούσα εργασία, τη διπλωματική στρατηγική του Ιωάννη Καποδίστρια κατά το 1827 ως το 1831.

Η επιλογή της συγκεκριμένης ιστορικής προσωπικότητας και χρονικής περιόδου δεν είναι τυχαία καθώς –πέρα από το γεγονός ότι εναρμονίζεται πλήρως με τις θεωρίες Ανάλυσης Εξωτερικής Πολιτικής που αναπτύσσονται– σηματοδοτεί τη δημιουργία ενός νέου κράτους και θέτει τα θεμέλια της ύπαρξής του στο διεθνές σκηνικό.

Η εργασία αυτή αντλεί πληροφοριακό υλικό από τη σχετική βιβλιογραφία και αρθρογραφία τόσο για τον Ιωάννη Καποδίστρια όσο και για την Ανάλυση Εξωτερικής Πολιτικής και ολοκληρώνεται με την εξαγωγή συμπερασμάτων.

**Λέξεις-κλειδιά:** διαμορφωτής αποφάσεων, Ανάλυση Εξωτερικής Πολιτικής, Ιωάννης Καποδίστριας, Διπλωματική Στρατηγική, χάραξη εξωτερικής πολιτικής, λήψη αποφάσεων

## ABSTRACT

### «The Diplomatic Strategy of Ioannis Kapodistrias (1827-1831) in the Light of Foreign Policy Analysis»

The formulation of policy –both in domestic and foreign matters– constitutes an indispensable necessity and a fundamental priority for the existence of a state. The decision-maker plays a central role in shaping this policy. The present study will examine theories related to Foreign Policy Analysis that revolve around the personality of the decision-maker, as well as the factors influencing the decision-maker in their choices. In other words, it will explore the factors the decision-maker takes into account before embarking on the formulation of the relevant policy.

Following the theoretical framework, it will be applied to the case study that will be the focus of this work: the diplomatic strategy of Ioannis Kapodistrias from 1827 to 1831. The choice of this specific historical figure and time period is not coincidental, as –beyond being fully aligned with the theories of Foreign Policy Analysis being developed– it marks the establishment of a new state and lays the foundations of its existence on the international stage.

This work draws informational material from relevant literature and articles, both regarding Ioannis Kapodistrias and Foreign Policy Analysis, and concludes with the derivation of conclusions.

**Key words:** decision-maker, Foreign Policy Analysis, Ioannis Kapodistrias, diplomatic strategy, decision making, policy making

## ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ

Με την παρούσα δήλωση:

1. Δηλώνω ρητά και ανεπιφύλακτα ότι η διπλωματική εργασία που σας καταθέτω αποτελεί προϊόν δικής μου πνευματικής προσπάθειας, δεν παραβιάζει τα δικαιώματα τρίτων μερών και ακολουθεί τα διεθνώς αναγνωρισμένα πρότυπα επιστημονικής συγγραφής, τηρώντας πιστά την ακαδημαϊκή δεοντολογία.

2. Οι απόψεις που εκφράζονται αποτελούν αποκλειστικά ευθύνη του/ης συγγραφέα/ως και ο/η επιβλέπων/ουσα, οι εξεταστές, το Τμήμα και το Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου δεν υιοθετούν κατ' ανάγκη τις εκφραζόμενες απόψεις ούτε φέρουν οποιαδήποτε ευθύνη για τυχόν λάθη και παραλείψεις.

Η δηλούσα

Άννα Μπούτσικα

# ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Περίληψη	
Abstract	
<b>ΕΙΣΑΓΩΓΗ</b>	<b>3</b>
<b>ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α:</b> Πώς λαμβάνονται οι αποφάσεις στο επίπεδο της εξωτερικής πολιτικής;	<b>4</b>
A.1 Τα θεωρητικά σχήματα στα οποία βασίζεται ο τρόπος λήψης αποφάσεων στην εξωτερική πολιτική.	<b>8</b>
A.2 Ο ρόλος της προσωπικότητας του διαμορφωτή αποφάσεων-Το άτομο που λαμβάνει αποφάσεις.	<b>18</b>
A.3 Ομάδες λήψης αποφάσεων, γραφειοκρατία, ελίτ και διαμορφωτής αποφάσεων. Πώς αλληλεπιδρούν;	<b>23</b>
A.4 Πολιτικά κόμματα και διαμορφωτής αποφάσεων-Πώς αλληλεπιδρούν;	<b>26</b>
A.5 Εσωτερική και εξωτερική πολιτική: Είναι συγκοινωνούντα δοχεία; Πώς τις αντιμετωπίζει ο διαμορφωτής αποφάσεων;	<b>28</b>
A.6 Κοινή γνώμη, διεθνής περιρρέουσα ατμόσφαιρα και διαμορφωτής αποφάσεων-Πώς αλληλεπιδρούν;	<b>31</b>

**ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β:** Μελέτη περίπτωσης: Η θεμελίωση της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής από τον Κυβερνήτη Ιωάννη Καποδίστρια. **34**

B. 1 Βιογραφικά στοιχεία-Οι πρώτες προσλαμβάνουσες του Κυβερνήτη. **34**

B.2 Πώς τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας του Ιωάννη Καποδίστρια διαμόρφωσαν τη χάραξη της εξωτερικής πολιτικής του νεοσύστατου ελληνικού κράτους. **38**

B.3 Αντιπολίτευση-Καποδίστριας και εξωτερική πολιτική. **44**

B.4 Εσωτερική και εξωτερική πολιτική: Πώς επηρέασαν τον Καποδίστρια στη λήψη αποφάσεων;

Η εσωτερική αναδιοργάνωση επηρεάζει την εξωτερική πολιτική; **51**

B.5 Μεγάλες Δυνάμεις και Metternich: Πώς επηρέασαν τον Καποδίστρια στη λήψη αποφάσεων; **55**

B.6 Ομάδες πίεσης, κοινή γνώμη, ελίτ και γραφειοκρατία: Πώς επηρέασαν τον Κυβερνήτη στη λήψη αποφάσεων; Η περίπτωση του Αδαμάντιου Κοραή. **59**

**ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ** **64**

**ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ**



## ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στην παρούσα εργασία θα παρουσιαστεί το θεωρητικό πλαίσιο που διέπει την Ανάλυση Εξωτερικής Πολιτικής με επίκεντρο τη προσωπικότητα του ατόμου που λαμβάνει τις αποφάσεις σε συνδυασμό με τη σχετική μελέτη περίπτωσης όπου λαμβάνει χώρα η εφαρμογή αυτού του πλαισίου, στη συγκεκριμένη περίπτωση, η διπλωματική στρατηγική του Ιωάννη Καποδίστρια από το 1827 ως το 1831.

Η εργασία αυτή αποτελείται από δυο Κεφάλαια με τις ανάλογες υποενότητες το καθένα. Στο Πρώτο Κεφάλαιο παρατίθεται το θεωρητικό πλαίσιο σε συνάρτηση με τον διαμορφωτή αποφάσεων καθώς και οι παράγοντες με τους οποίους αλληλεπιδρά κατά τη χάραξη της εξωτερικής πολιτικής (όπως γραφειοκρατία, ελίτ, κοινή γνώμη, εσωτερική πολιτική κ.ά.).

Το Δεύτερο Κεφάλαιο ασχολείται με τη μελέτη περίπτωσης και παρουσιάζει την πρακτική εφαρμογή των θεωριών του Πρώτου Κεφαλαίου. Με βάση την προσωπικότητα του Ιωάννη Καποδίστρια παρατίθεται η θεμελίωση της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής, καθώς και οι παράγοντες που συνετέλεσαν στη λήψη συγκεκριμένων αποφάσεων από τον Καποδίστρια (όπως η αντιπολίτευση, η εσωτερική πολιτική, οι Μεγάλες Δυνάμεις, η ελίτ, η γραφειοκρατία κ. ά.)

## **ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α: ΠΩΣ ΛΑΜΒΑΝΟΝΤΑΙ ΟΙ** **ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΣΤΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΤΗΣ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗΣ** **ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ**

Στην παρούσα διπλωματική εργασία θα προσπαθήσουμε να προσεγγίσουμε όσο πιο διεξοδικά, αναλυτικά και με κάθε δυνατή τεκμηρίωση ένα θέμα τόσο πολυδιάστατο όσο και πολυεπίπεδο, τη θεμελίωση της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής από τον Ιωάννη Καποδίστρια, τον πρώτο Κυβερνήτη του νεοσύστατου ελληνικού κράτους, κατά τα έτη 1827-1831 υπό το πρίσμα της Ανάλυσης Εξωτερικής Πολιτικής.

Για το πόσο ικανός διπλωμάτης και πολιτικός ήταν ο Ιωάννης Καποδίστριας έχουν γραφτεί πολλές μελέτες και έχουν δημοσιευτεί πολλά έργα πολλών σημαντικών ερευνητών. Κατά την πορεία συγγραφής της διπλωματικής εργασίας θα αναλυθούν με ενάργεια οι λόγοι που επιλέχθηκε η συγκεκριμένη ιστορική προσωπικότητα και το συγκεκριμένο χρονικό-ιστορικό πλαίσιο, τι ήταν αυτό που μας παρακίνησε να καταπιαστούμε με τη συγκεκριμένη μελέτη περίπτωσης. Αυτά, όμως, όπως προείπαμε, θα εξεταστούν στο επόμενο Κεφάλαιο.

Ας επιστρέψουμε στον άξονα πάνω στον οποίο θα ερευνήσουμε την εν λόγω μελέτη περίπτωσης, την Ανάλυση Εξωτερικής Πολιτικής, όπου θα εξετάσουμε τι συνιστά την εξωτερική πολιτική, ποιος είναι ο ορισμός της και σε τι προσβλέπει. Πάνω σε αυτά τα πρώτα ερωτήματα θα προσπαθήσουμε να αποκρυσταλλώσουμε μερικές σκέψεις και να δώσουμε τον τόνο της διπλωματικής.

Μια απλοϊκή ερμηνεία της εξωτερικής πολιτικής, η οποία θίγει το πρόβλημα της πολυπλοκότητάς της, μας δίνει ο Christopher Hill (Χιλ, 2017, σ. 27): «...η εξωτερική πολιτική συνίσταται σε ό, τι έχει να κάνει ένα κράτος σε άλλα κράτη, ή μαζί με άλλα κράτη, αλληλεπίδραση που συνεπάγεται ένα μείγμα σύγκρουσης ή συνεργασίας».

Επίσης, τονίζει ότι «οι έννοιες της κρατικής κυριαρχίας και ανεξαρτησίας» έχουν δεχθεί μια έντονη κριτική και έχουν εκφραστεί αμφιβολίες στο κατά πόσο ανταποκρίνονται στα σημερινά δεδομένα. ( Χιλ, 2017, σ. 27) Στην ίδια ατραπό κριτικής κινείται και η κατηγοριοποίηση ανάμεσα στα εξωτερικά και εσωτερικά ζητήματα, τα έσωθεν και τα έξωθεν. Ειδικά στο θέμα της κρατικής κυριαρχίας ο Michael Mann δίνει μια ενδιαφέρουσα προσέγγιση για τη διαμόρφωση εξωτερικής πολιτικής: «...κάνει λόγο για «παγκοσμιοποίηση», δείχνοντας ότι το ισχύον σύστημα αποτελεί προϊόν ξεχωριστών αλλά παράλληλων διεργασιών ολοκλήρωσης σε ιδεολογικό, οικονομικό, στρατιωτικό και πολιτικό επίπεδο». ( Χιλ, 2017, σ. 28) Η παγκοσμιοποίηση είναι κάτι αναμφισβήτητο στη σημερινή εποχή, όμως δεν μπορεί να μειώσει την πολυπλοκότητα και τον πολυπαραγοντικό χαρακτήρα της εξωτερικής πολιτικής.

Θα παραμείνουμε για λίγο ακόμα στον Hill για να εκθέσουμε ορισμένες ενδιαφέρουσες σκέψεις που θα μας οδηγήσουν σε έναν όσο γίνεται πιο σαφή και κατατοπιστικό ορισμό της εξωτερικής πολιτικής. Κατόπιν, θα εστιάσουμε στην Ανάλυση Εξωτερικής Πολιτικής. Πιο συγκεκριμένα, ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι απόψεις της Valerie Hudson που καταδεικνύουν τον πολυδιάστατο χαρακτήρα της Ανάλυσης Εξωτερικής Πολιτικής, καθώς και τις δυσαρμονίες που αντιμετωπίζει στη θεώρηση των θεμάτων με τα οποία καταπιάνεται.

Κατά τον Hill ένας ευσύννοπος και εύληπτος ορισμός της εξωτερικής πολιτικής είναι ο κάτωθι ( Χιλ, 2017, σ. 31): «εξωτερική πολιτική είναι το σύνολο των επίσημων εξωτερικών σχέσεων που αναπτύσσει ένας ανεξάρτητος πράττων (συνήθως ένα κράτος, αν και όχι αποκλειστικά) στις διεθνείς σχέσεις». Ο Hill στον «ανεξάρτητο πράττοντα» τοποθετεί και μη κρατικά σχήματα, όπως η Ευρωπαϊκή Ένωση. Επίσης, συνδέει τις εξωτερικές σχέσεις με τις συντονισμένες κινήσεις των διαφόρων τομέων των κυβερνητικών δραστηριοτήτων του κράτους. Πρωταρχικό ρόλο σε όλο αυτό το οικοδόμημα έχουν οι καθ' ύλην αρμόδιοι για τη λήψη των αποφάσεων, με άλλα λόγια «οι διαμορφωτές της εξωτερικής πολιτικής». ( Χιλ, 2017, σ. 32) Αυτή η διαπίστωση μας οδηγεί στην πορεία σκέψης της Hudson. Η Hudson αναδεικνύει δυο βασικά στοιχεία της Ανάλυσης Εξωτερικής Πολιτικής: τα στοιχεία που επιδρούν στη λήψη απόφασης και στα πρόσωπα που καταρτίζουν το πλαίσιο για τη λήψη απόφασης, με άλλα λόγια, το διαμορφώνουν.

Δεν μπορεί να διαλάθει της προσοχής μας η κριτική που έχει σημειωθεί κατά καιρούς για την καταγραφή των παραγόντων που συμμετέχουν στη διαμόρφωση της εξωτερικής πολιτικής. Κατά τον Herbert Mc-Closky: «Η υπέρμετρη πολυπλοκότητα [της Ανάλυσης Εξωτερικής Πολιτικής], όπως έχει μέχρι σήμερα καταδειχθεί, αποτελεί αναμφίβολα το μεγαλύτερο ελάττωμά της, το οποίο καταλήγει στην καταστροφή της [...] Ένα ερευνητικό σχέδιο που απαιτεί από τον ερευνητή να συλλέξει λεπτομερείς πληροφορίες για ποικίλα και διαφορετικά θέματα, όπως το κοινωνικό σύστημα, η οικονομία, η διεθνής κατάσταση, οι δρώντες, οι αντιλήψεις...». (Hudson, 2017, σ.17)

Σύμφωνα με τη Hudson αυτοί οι περιορισμοί συνδέονται με τη θεωρία του έθνους-κράτους και άλλων τέτοιων σημειωμένων ως βασικούς δρώντες στις διεθνείς σχέσεις. Η Hudson προσπαθεί να διαλύσει οποιοσδήποτε αμφιβολίες πλήττουν την Ανάλυση Εξωτερικής Πολιτικής τονίζοντας τις βασικές αρχές που τη διέπουν. Η ίδια χρησιμοποιεί τον όρο «ορόσημα» για να επισημάνει τη σημαντικότητά τους. Συνοπτικά στα «ορόσημα» της Ανάλυσης Εξωτερικής Πολιτικής συγκαταλέγονται τα κάτωθι (Hudson, 2017, σ. 18-19): η Ανάλυση Εξωτερικής Πολιτικής προσεγγίζει τη διαμόρφωση των αποφάσεων ως «πολυπαραγοντική» και «πολυεπίπεδη», οπότε επιθεωρούνται μεταβλητές σε πολλές κλίμακες ανάλυσης (πχ. προσωπικότητα των δρώντων, επιρροή ομάδων, κουλτούρα κ. ά.)

Άλλο ένα ορόσημο είναι η «διεπιστημονικότητα», δηλαδή η συμπόρευση πολλών επιστημών, πχ. Ψυχολογία, Κοινωνιολογία, που εξετάζουν το συγκεκριμένο περιστατικό της εξωτερικής πολιτικής διεξοδικά. Επίσης, διακρίνεται για τον ενοποιητικό της χαρακτήρα καθώς συγχωνεύει έναν τεράστιο όγκο πληροφοριών στις διάφορες κλίμακες ανάλυσης.

Και τώρα κατευθυνόμαστε στα δυο ορόσημα που θα μας απασχολήσουν πιο διεξοδικά, στους δρώντες και στην συγκεκριμενοποίησή τους. Κατά την Hudson τα κράτη είναι κάτι το αφηρημένο, οπότε δεν μπορούν να λάβουν συγκεκριμένες αποφάσεις.

Ο άνθρωπος, όμως, και πιο συγκεκριμένα, αυτός που διαμορφώνει τις αποφάσεις, διαθέτει όλα τα απαραίτητα στοιχεία για να τοποθετηθεί στο κέντρο της Ανάλυσης Εξωτερικής Πολιτικής. Χαρακτηριστικά αναφέρει: «Η οπτική της Ανάλυσης Εξωτερικής Πολιτικής θεωρεί ότι πηγή όλων των διεθνών πολιτικών και όλων των αλλαγών στη διεθνή πολιτική είναι συγκεκριμένα άτομα, τα οποία χρησιμοποιούν τη βούλησή τους και ατομικά ή σε ομάδες». (Hudson, 2017, σ.19) Από αυτή την άποψη ορμώμενες επιλέξαμε τον Ιωάννη Καποδίστρια, του οποίου τη συμβολή στη θεμελίωση της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής θα παρουσιάσουμε εκτενώς το Δεύτερο Κεφάλαιο.

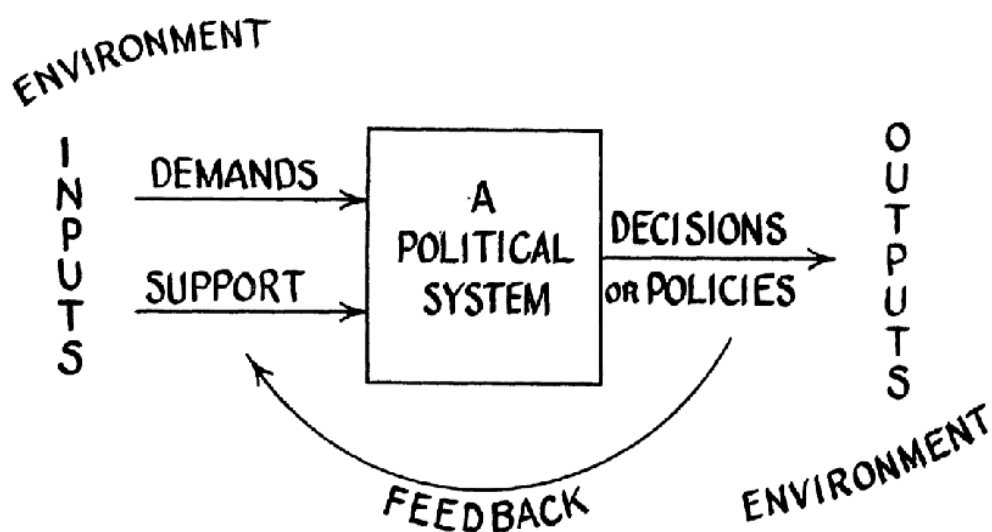
## **A.1 ΤΑ ΘΕΩΡΗΤΙΚΑ ΣΧΗΜΑΤΑ ΣΤΑ ΟΠΟΙΑ ΒΑΣΙΖΕΤΑΙ Ο ΤΡΟΠΟΣ ΛΗΨΗΣ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ ΣΤΗΝ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ.**

Ο Χαράλαμπος Τσαρδανίδης δίνει μια εξαιρετικά ενδιαφέρουσα εικόνα των θεωρητικών συστημάτων στα οποία οι διαμορφωτές αποφάσεων στηρίζονται για να πάρουν τις αποφάσεις τους. Ο τρόπος σκέψης είναι ιδιαίτερα διαφωτιστικός και δείχνει όλες τις προσλαμβάνουσες από τις οποίες επηρεάζονται οι δρώντες.

Κατά τον Τσαρδανίδη η συστημική προσέγγιση που στηρίζεται στην αποσαφήνιση του τι συνιστά περιβάλλον και τι πολιτικό σύστημα –μια διαδικασία αρκετά δύσκολη– ρίχνει φως στην Ανάλυση Εξωτερικής Πολιτικής. (Τσαρδανίδης, 2006, σ. 19-31) Το βασικό μοτίβο μας είναι αρκετά γνωστό: αντιλαμβανόμαστε το περιβάλλον ως έναν χώρο από τον οποίο προέρχονται οι εισροές (inputs). Το περιβάλλον πλαισιώνεται από το πολιτικό σύστημα. Ως εισροές εξωτερικής πολιτικής εκλαμβάνονται όλες οι επιρροές που πηγάζουν από το περιβάλλον της εξωτερικής πολιτικής ενός κράτους, που μπορεί να προέρχονται από τις εσωτερικές καταστάσεις που αντιμετωπίζει ως κράτος είτε από τις εξωτερικές, δηλαδή εντός και εκτός της επικράτειάς του. Μερικές εισροές αποτελούν οι ελίτ, η γραφειοκρατία, οι συμπεριφορές, οι διαδράσεις και οι σχέσεις των κρατών. Στην άλλη πλευρά του μοτίβου εντοπίζουμε τις εκροές οι οποίες δεν συμπεριλαμβάνουν μόνο τις αποφάσεις αλλά και τις πράξεις, οι οποίες ως στόχο έχουν τη συντήρηση των υπαρχουσών ισορροπιών ή την αναπροσαρμογή τους μέσα στα πλαίσια του περιβάλλοντος και του πλέγματος της εξωτερικής πολιτικής. (Τσαρδανίδης, 2006, σ. 21) Εννοείται πως το feedback σε αυτή τη διαδικασία κατέχει πρωτεύοντα ρόλο διότι κατευθύνει τα outputs (εκροές) στο περιβάλλον της εξωτερικής πολιτικής και δημιουργεί νέες εισροές. Ο μεταβατικός κρίκος που συνδέει τις εισροές και τις εκροές και δίνει τη σκυτάλη από τη μία κατάσταση στην άλλη, δεν είναι άλλες από τις «διαδικασίες λήψης απόφασης». (Τσαρδανίδης, 2006, σ. 21)

Επομένως, αυτομάτως μας έρχεται η σύνδεση με όσα έχουμε αναφέρει στην αρχική ενότητα: οι αποφάσεις λαμβάνονται από ένα άτομο, το οποίο δεν μένει ανεπηρέαστο από τα διάφορα επίπεδα που εμπλέκονται στην Ανάλυση Εξωτερικής Πολιτικής, όπως οι ομάδες πίεσης και η γραφειοκρατία.

#### Α. ΣΧΗΜΑ 1



**ΠΗΓΗ:** [https://www.researchgate.net/figure/David-Eastons-Model-of-a-Political-System-Source-Easton-D-1957-An-Approach-to-the\\_fig1\\_335370293/download](https://www.researchgate.net/figure/David-Eastons-Model-of-a-Political-System-Source-Easton-D-1957-An-Approach-to-the_fig1_335370293/download)

Πάνω σε αυτό το μοτίβο που περιγράψαμε έχουν στηριχθεί πολλοί ερευνητές για να καθορίσουν την Ανάλυση Εξωτερικής Πολιτικής και έχουν δώσει ενδιαφέρουσες προεκτάσεις, όπως ο Christopher Hill, ο Graham Allison, ο James Rosenau και άλλοι. Εμείς θα επικεντρωθούμε και θα αναδείξουμε τα πιο γνωστά θεωρητικά σχήματα. Κατόπιν θα διερευνήσουμε σε επόμενη υποενότητα την προσωπικότητα των δρώντων και θα εξετάσουμε πώς αυτά τα σχήματα επηρεάζουν ή και καθορίζουν τη λήψη αποφάσεων.

Πρώτο θα προσεγγίσουμε το αναλυτικό πλαίσιο των R. Snyder, H. W. Bruck και B. Sapin, το οποίο ήταν καινοτόμο στη μελέτη του τρόπου λήψης αποφάσεων. Επιπροσθέτως, οι Brecher, Steinberg και Stein στο άρθρο τους «A Framework for Research on Foreign Policy» (Brecher, Steinberg και Stein, 1969, σ.77) αποδίδουν στο μοντέλο αυτό τον εξής χαρακτηρισμό: «η μελέτη των Snyder, Bruck and Sapin (1962) υπήρξε πρωτοποριακή στην εφαρμογή της θεωρίας της λήψης απόφασης στην εξωτερική πολιτική». Πληροφορούμε τον αναγνώστη πως θα γίνεται αναφορά μόνο στο όνομα του Snyder καθώς εκείνος ήταν ο κύριος εκφραστής του μοντέλου.

Στη μελέτη του ο Snyder τονίζει ότι για να αντιληφθούμε πως λαμβάνονται οι αποφάσεις θα πρέπει να στραφούμε στον δρώντα, στον διαμορφωτή και στον τρόπο που αντιλαμβάνεται το περιβάλλον γύρω του, με άλλα λόγια, να εξετάσουμε τη δική του αντίληψη και ματιά για την πραγματικότητα και το εν λόγω ιστορικό πλαίσιο. (Τσαρδανίδης, 2006, σ. 59) Ο Snyder επικεντρώνεται στα κάτωθι στοιχεία που κατέχουν σημαντικό ρόλο τη λήψη αποφάσεων (Τσαρδανίδης, 2006, σ. 61-62):

1. Η απεικόνιση της κατάστασης μέσα από τα μάτια των δρώντων, μέσω των δικών τους πεποιθήσεων. Σε αυτό το πλαίσιο εξετάζει τρία σημαντικά στοιχεία: την αντίληψη, τις επιλογές και τις προσδοκίες.
2. Οι αρμοδιότητες: Σχετίζονται με το μέχρι ποιο βαθμό εμπλέκονται τα πρόσωπα. Ως κριτήρια ορίζει τον βαθμό ειδίκευσης, τα όρια της δικαιοδοσίας των συμμετεχόντων, τη μορφή συμμετοχής, δηλαδή είναι αναπόσπαστο κομμάτι της ομάδα των ατόμων που παίρνουν αποφάσεις, εκπροσωπεί τρίτους ή είναι απλός παρατηρητής;



3. Τα κίνητρα των δράσεων, δηλαδή πώς τα κίνητρα των κρατών καθορίζουν την έξωθεν συμπεριφορά τους. Έχουμε δύο είδη κινήτρων: «με σκοπό να» και «εξ αιτίας του». Τα πρώτα αποτελούν μια συνειδητή επιλογή των δρώντων για να αντιμετωπίσουν μια κατάσταση, σε αντίθεση με τη δεύτερη κατηγορία κινήτρων που είναι μη συνειδητή επιλογή που συνδέεται από την πρότερη εμπειρία και τα βιώματα του δρώντα.
4. Η επικοινωνία και η εισροή πληροφοριών που βοηθούν στην ανατροφοδότηση.

Επομένως, η πρόταση του Snyder αποτυπώνει τα συμπεράσματα της Hudson, δηλαδή ότι η Ανάλυση Εξωτερικής Πολιτικής είναι κάτι πολυεπίπεδο και πολύπλοκο. Ο ερευνητής εντοπίζει πώς οι προοπτικές που αναφέραμε επηρεάζουν τον δρώντα, με άλλα λόγια, «για να αντιληφθούμε μοντέλο δράσης-αντίδρασης ανάμεσα στα κράτη, είναι απαραίτητο να επικεντρωθούμε στις δυνάμεις οι οποίες επηρεάζουν τους διαμορφωτές αποφάσεων, αυτούς «των οποίων οι επίσημες πράξεις/στάσεις εκπροσωπούν ως προς όλες τις απόψεις (κίνητρα και σκοπός) τις πράξεις/στάσεις του επίσημου κράτους»». (Brecher, Steinberg και Stein, 1969, σ. 77)

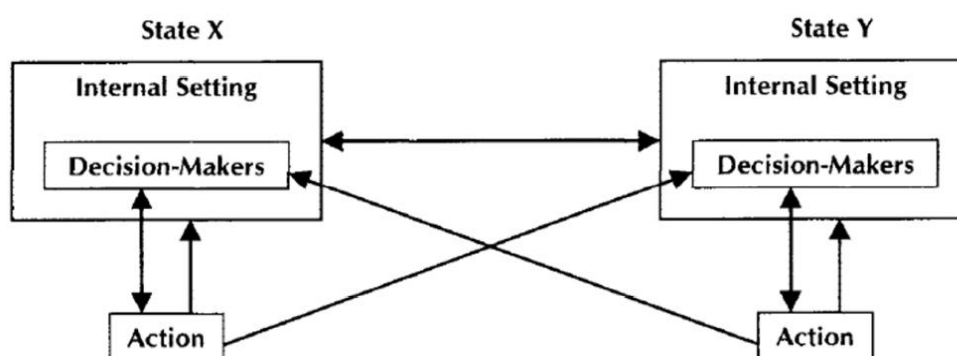
Ο Snyder εντάσσει στην έρευνά του μεθόδους της ψυχολογίας και τονίζει πως οι εικόνες των δρώντων για τον κόσμο μόνο έχουν σημασία διότι αυτές καθορίζουν τις αποφάσεις, αυτές καθοδηγούν τα κίνητρα. («το Μοντέλο Snyder εξερευνά σε βάθος το ψυχολογικό περιβάλλον»). (Brecher, Steinberg και Stein, 1969, σ. 77)

Η κριτική που έχει ασκηθεί στο μοντέλο αυτό εμπεριέχει το εξής αντιφατικό στοιχείο: το χαρακτηρίζει ως αρκετά ορθολογικό αλλά και ανορθολογικό διότι θεωρεί αυτονόητο ότι ο δρων θα έχει κατά νου όλα τα επίπεδα δράσης και επιρροής (ορθολογικό) αλλά και δίνει ιδιαίτερη έμφαση στις προσωπικές πεποιθήσεις (ανορθολογικό).

Άλλος προβληματισμός έγκειται στο πως ο αναλυτής θα συλλέξει τις πληροφορίες για τα πιστεύω των δρώντων. Επίσης, πώς γίνονται οι συνδέσεις των επιρροών, καθώς δεν προσδιορίζονται, «η πιο σοβαρή δυσκολία σχετίζεται με την εφαρμογή του μοντέλου. Ο ορισμός των μεταβλητών είναι συγκλονιστικός –δρώντες, πεποιθήσεις, αξίες...». (Brecher, Steinberg και Stein, 1969, σ. 78) Αυτός ο προβληματισμός σχετίζεται και με το ότι εμπειρικά δύσκολα μπορεί να εφαρμοστεί, οι παράγοντες είναι άπειροι.

Παρ' όλες τις δυσαρμονίες που αναφέραμε, ο Snyder συνέβαλε σημαντικά στην Ανάλυση Εξωτερικής Πολιτικής, καθώς ενσωμάτωσε στο πλαίσió της την επιστήμη της ψυχολογίας και της κοινωνιολογίας και διαχώρισε τις θέσεις του από τους ρεαλιστές που αντιμετωπίζουν το κράτος ως ένα σύνολο απρόσωπο και ενιαίο.

## A. ΣΧΗΜΑ 2



ΠΗΓΗ: <https://www.centerfs.org/files/2022/12/7-Vol.5-No.10e-189-217.pdf>

Τη λεγόμενη decision-making theory εκπροσώπησε και ο Joseph Frankel. «Για τον Frankel το κράτος παραμένει η κύρια μονάδα λήψης αποφάσεων στην παγκόσμια πολιτική και το κράτος νοείται με όρους ισχύος στη λήψη αποφάσεων, όχι ως η επίσημη κυβερνητική αρχή –παρ' όλο που εμφανίζουν “μια έντονη τάση συγχώνευσης”», (Brecher, Steinberg και Stein, 1969, σ.75-76)

Σειρά έχει το μοντέλο του Graham Allison ή αλλιώς το γραφειοκρατικό μοντέλο. Ο Allison ασχολήθηκε διεξοδικά με την κρίση των πυραύλων στην Κούβα το 1962 και η μελέτη του θεωρείται ένας εξαιρετικός οδηγός για την Ανάλυση Εξωτερικής Πολιτικής. Ο Allison κατά την ανάπτυξη της θεωρίας του δημιουργεί τρία σημαντικά πρότυπα: του ορθολογικού δρώντα, της οργανωτικής διαδικασίας και της γραφειοκρατικής πολιτικής. (Τσαρδανίδης, 2006, σ. 69-79)

Ας δούμε το πρώτο πρότυπο, αυτό του ορθολογικού δρώντα (Krasner, σ. 161). Σύμφωνα με αυτό το πρότυπο οι κυβερνήσεις είναι «μονολιθικές οντότητες που έχουν ως κυρίαρχο σκοπό τους την ενδυνάμωση της ισχύος τους». (Τσαρδανίδης, 2006, σ. 69), με άλλα λόγια «Πρώτον, το κράτος μπορεί να θεωρηθεί ο μοναδικός δρων που είναι προικισμένος με μια σειρά στόχων και διαθέτει τα κατάλληλα μέσα για να τους επιτύχει. Δεύτερον, αυτός ο μοναδικός δρων θέλει να επιτύχει αυτούς τους σκοπούς σε εθνικό επίπεδο». (Bendor and Hammond, 1992, σ. 305) Με βάση αυτά, επόμενο είναι οι διαμορφωτές αποφάσεων να καθορίζουν τα κίνητρά τους από τις επιταγές της κυβέρνησης, όπως το εθνικό συμφέρον και η εθνική ασφάλεια.

Πολύ συνοπτικά, ο Krasner στο άρθρο του «Are bureaucracies important? (Or Allison Wonderland)» περιγράφει τα στάδια αυτής της διαδικασίας: «Το κράτος αντιμετωπίζεται ως ένας ορθολογικός ενιαίος δρων. Η συμπεριφορά των κρατών είναι το αποτέλεσμα μιας ορθολογικής διαδικασίας λήψης αποφάσεων. Η διαδικασία αυτή περιλαμβάνει τρία στάδια. Οι επιλογές για την προκειμένη κάθε φορά περίπτωση είναι ξεκάθαρες. Οι επιπτώσεις των αποφάσεων μεγεθύνουν τις αξίες που ενστερνίζεται ο διαμορφωτής αποφάσεων». (Krasner, σ. 161)

Προχωράμε στο πρότυπο της οργανωτικής διαδικασίας όπου δίνει μια άλλη προοπτική. Εδώ η κυβέρνηση συνοψίζεται ως «ένα σύνολο υπηρεσιών που η κάθε μια λειτουργεί σύμφωνα με τον δικό της κώδικα συμπεριφοράς». (Τσαρδανίδης, 2006, σ. 69) Επομένως, «η εικόνα είναι απλή, μια δράση που διέπεται από κανόνες που τη ρυθμίζουν δίνει σημαντικές πληροφορίες για την οργανωσιακή συμπεριφορά». (Bendor and Hammond, 1992, σ. 309)

Επιπροσθέτως, τα θέματα που ανακύπτουν αντιμετωπίζονται με βάση τη προδιαγεγραμμένη και πιο απλή διαδικασία (path dependent) και ενστερνίζονται τη δοκιμασμένη και επιτυχημένη –αφού φέρνει αποτέλεσμα– λύση.. («Πρώτον, το Μοντέλο II υποθέτει ότι οι ατελώς ορθολογικοί δρώντες συνήθως χρησιμοποιούν απλούς κανόνες για τη λήψη αποφάσεων»). (Bendor and Hammond, 1992, σ. 309)

Ακολουθεί το γραφειοκρατικό πρότυπο, για το οποίο οι Bendor και Hammond δίνουν έναν κατατοπιστικότατο ορισμό: «Το παιχνίδι αυτό ονομάζεται πολιτική: διαπραγμάτευση που ακολουθεί ρυθμισμένες διαδικασίες ανάμεσα σε παίκτες που είναι τοποθετημένοι ιεραρχικά στην κυβέρνηση». (Bendor και Hammond, 1992, σ. 313)

Με άλλα λόγια υπάρχει ένα πολιτικό παιχνίδι στο οποίο διαμορφωτές αποφάσεων είναι οι επικεφαλής των οργανώσεων που έρχονται σε αντιπαράθεση λόγω των διαφορετικών πιστεύω και συμφερόντων. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Allison «η στάση σου εξαρτάται από τη θέση σου». (Τσαρδανίδης, 2006, σ. 74) Ειδικά στις περιπτώσεις που ο διαμορφωτής αποφάσεων έχει υψηλή θέση στη ιεραρχία του οργανισμού υποστηρίζει είτε εκουσίως είτε ακουσίως (ασυνειδήτως) τα συμφέροντα και τις επιδιώξεις του οργανισμού του και όχι αυτό που υπηρετεί την εθνική επιταγή.

Αυτομάτως οδηγούμαστε στο συμπέρασμα ότι αυτό που απεικονίζεται σε αυτό το μοντέλο είναι οι διαμάχες και οι συγκρούσεις των διαφόρων γραφειοκρατικών και κυβερνητικών οργανώσεων που προσπαθούν να περάσουν της δική τους γραμμή. Το τελικό αποτέλεσμα καθορίζεται από τρεις παραμέτρους: την ισχύ που έχει κάθε ομάδα, τις δεξιότητες της γραφειοκρατίας και τους επιδιωκόμενους στόχους των ομάδων αυτών. (Τσαρδανίδης, 2006, σ. 75)

## TA MONTELLA TOY GRAHAM ALLISON

### A. ΕΙΚΟΝΑ 1

#### **Model I - Rational Policy Model**

- An attempt to understand governmental behavior/actions
- Used to explain how a nation/government could have chosen the action in question, given the strategic situation it faced.



#### Basic Assumptions of Model I

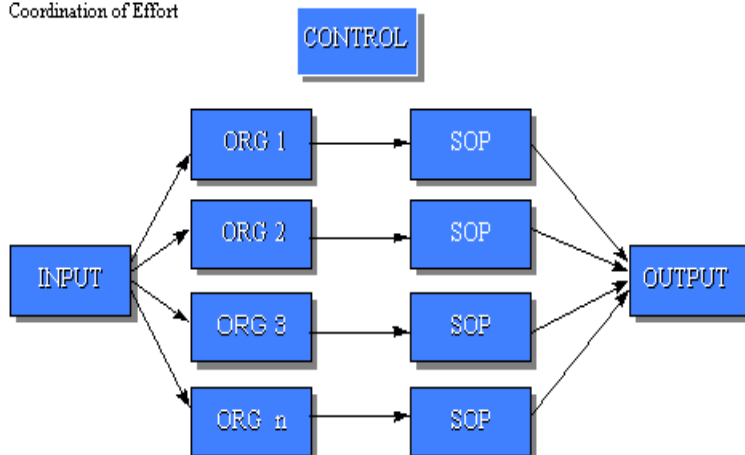
1. Internally Monolithic
2. Realistic Objectives
3. Rational Choices to Obtain Objectives

## A. EIKONA 2

### Basic Assumptions of Model II

1. Government is Composed of Large Organizations
2. Problems are Factored and Given to Organizations with Fractionalized Power
3. The Organization's Standard Operating Procedures (SOP) Determine the Action
4. Problem of Decentralized Responsibility vs Coordination of Effort

## Model II - Organizational Process Model

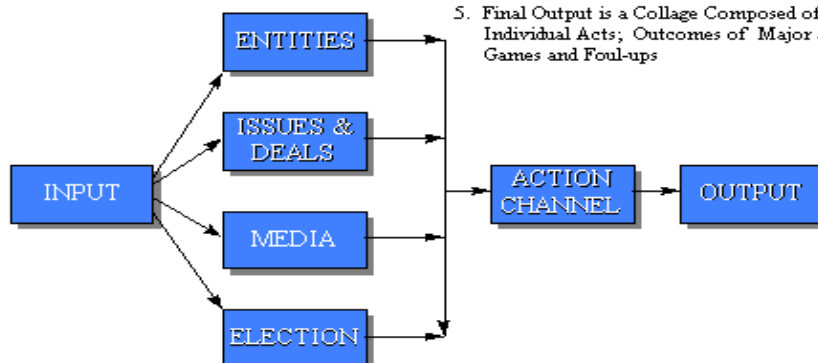


## A. EIKONA 3

### Model III - Governmental (Bureaucratic) Politics Model

### Basic Assumptions of Model III

1. Players (political or Ad Hoc) Occupy critical positions Within the Government
2. Action Channels are Politically Chosen to Work the Issue and Determine "Who's Got the Action"
3. Parochial Priorities (Organizational Survival Priorities)
4. A Competitive Game of Bureaucratic Politics
5. Final Output is a Collage Composed of Individual Acts; Outcomes of Major and Minor Games and Foul-ups



Για το τέλος κρατήσαμε τον James Rosenau και το μοντέλο της διασύνδεσης εσωτερικού και διεθνούς περιβάλλοντος (η θεωρία της προσαρμογής). Συνοπτικά το μοντέλο αυτό περιλαμβάνει την εξής λογική: μέριμνα των κρατών είναι η διασφάλιση τους με τις λιγότερες αναταράξεις. Επομένως, η κατάρτιση της εξωτερικής πολιτικής περιλαμβάνει τις συνέπειες όχι μόνο στο εξωτερικό περιβάλλον αλλά και στο εσωτερικό. Η διασύνδεση του εσωτερικού και του εξωτερικού περιβάλλοντος συνοψίζεται σε τρεις ομάδες κατά τον Rosenau. (Τσαρδανίδης, 2006, σ. 81-83)

Η πρώτη σημειώνει ότι στις εισροές που προέρχονται από το διεθνές περιβάλλον περιέχεται η συντονισμένη προσπάθεια μιας ομάδας να εισχωρήσει και να μορφοποιήσει τις αποφάσεις εξωτερικής πολιτικής μίας άλλης ομάδας (κράτους)- (penetrative process). Αυτή η προσπάθεια μπορεί να φτάσει ως το εσωτερικό του άλλου κράτους. Άλλη ομάδα είναι αυτή της διασύνδεσης αντίδρασης (reactive process). Εδώ οι εισροές του διεθνούς τοπίου προκαλούν τις διαφωνίες και αναταράξεις στο σύστημα λήψης αποφάσεων εξωτερικής πολιτικής που θεωρούνται από τον πληθυσμό ως αμφισβήτηση για τη πορεία που έχει η εξωτερική πολιτική τους. Στην τρίτη ομάδα βρίσκουμε τη συναγωνιστική διασύνδεση η οποία μοιάζει με ένα κύμα, δηλαδή ένα συμβάν που λαμβάνει χώρα στο εσωτερικό ενός κράτους αποτελεί ένα πρότυπο μίμησης για άλλες χώρες.

Ο Rosenau για να αποσαφηνίσει ακόμα περισσότερο τη θεωρία του προκρίνει τέσσερα μοτίβα προσαρμογής όπου διαφυλάττουν την ισορροπία στο εσωτερικό και εξωτερικό περιβάλλον και τείνουν να υιοθετούν οι δρώντες. (Τσαρδανίδης, 2006, σ. 83-86) Πρώτο είναι το μοτίβο της συναινετικής προσαρμογής όπου μια χώρα στην εξωτερική της πολιτική επιθυμεί τη διατήρηση της κατάστασής της, δηλαδή την οικονομία της, το πολιτικό της σύστημα, αποδεχόμενη το εξωτερικό περιβάλλον που έχει διαμορφωθεί κυρίως από τις επιδιώξεις των ισχυρότερων παικτών-κρατών. Οι διαμορφωτές αποφάσεων εξωτερικής πολιτικής νιώθουν πως δεν μπορούν να επηρεάσουν ή να αλλάξουν την έξωθεν κατάσταση και την αποδέχονται ως έχει.

Ακολουθεί το μοτίβο της αδιάλλακτης προσαρμογής. Εδώ συμβαίνει το αντίθετο, η διαμόρφωση της εξωτερικής πολιτικής αποβλέπει στην αναπλαισίωση του εξωτερικού περιβάλλοντος ώστε να εξυπηρετεί το δικό του εσωτερικό περιβάλλον. Άρα, η χώρα δε συντονίζεται με τα απαιτούμενα του εξωτερικού περιβάλλοντος αλλά του εσωτερικού και οι εσωτερικές πιέσεις που δέχονται οι διαμορφωτές παίζουν σημαντικό ρόλο. Τη σκυτάλη παίρνει το μοτίβο της προωθητικής προσαρμογής, όπου εδώ προκρίνεται μια ισορροπία στα απαιτούμενα της εσωτερικής και της εξωτερικής πολιτικής.

Στο τέλος συναντάμε το μοτίβο της προφυλακτικής/συντηρητικής προσαρμογής. Στο μοτίβο αυτό η χάραξη εξωτερικής πολιτικής συναντά κάποιους περιορισμούς και προσπαθεί να έχει θετική απόκριση στα απαιτούμενα του εξωτερικού και εσωτερικού περιβάλλοντος. Στο μοντέλο αυτό ο ρόλος της διαπραγμάτευσης είναι καίριος και αποσοβεί τις μεγάλες εναλλαγές που αποσταθεροποιούν τις ισορροπίες εσωτερικού και εξωτερικού περιβάλλοντος.

## **A.2 Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΟΥ ΔΙΑΜΟΡΦΩΤΗ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ-ΤΟ ΑΤΟΜΟ ΠΟΥ ΛΑΜΒΑΝΕΙ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ**

Έχουμε ήδη αναφέρει τη σημασία των ατόμων στη διαμόρφωση της εξωτερικής πολιτικής. Συνήθως, κατά την έρευνα της συνεισφοράς των ατόμων σε αυτό τον τομέα πολιτικής ως ζήτημα αναφέρεται η ορθολογικότητα, δηλαδή οι αποφάσεις των ηγετών διέπονται από ορθολογικότητα, ειδικά για ζητήματα εθνικού ενδιαφέροντος. Σε αυτό επικεντρώνεται η ρεαλιστική προσέγγιση. Επίσης, η προσέγγιση αυτή θεωρεί αυτονόητο ότι πέρα από το ότι η λήψη απόφασης γίνεται με ορθολογικά κριτήρια- οι επιδιώξεις των ηγετών ταυτίζονται με το εθνικό συμφέρον.

Ο Τσαρδανίδης αντικρούει αυτή τη θεώρηση επικαλούμενος το εξής: «Εάν, όμως, πράγματι συνέβαινε κάτι τέτοιο, οι ηγεσίες θα διαδέχονταν η μία την άλλη χωρίς η εξωτερική πολιτική των κρατών να μεταβαλλόταν, αφού η κάθε ηγεσία θα έπρεπε να ερμηνεύει το εθνικό συμφέρον και τις προτεραιότητες της εξωτερικής πολιτικής με τον ίδιο τρόπο». (Τσαρδανίδης, 2006, σ. 95-96)

Πολλοί ερευνητές έχουν προσπαθήσει να μελετήσουν την επίδραση του ατόμου, στην περίπτωση μας, των ηγετών που λαμβάνουν αποφάσεις. Θα επιχειρήσουμε στις επόμενες σελίδες να παρουσιάσουμε κάποιες από αυτές τις μελέτες. Οι προσπάθειες αυτές κινήθηκαν σε δύο άξονες: ο πρώτος προσεγγίζει τον διαμεσολαβητή αποφάσεων ως μια πτυχή ή ανεξάρτητο παράγοντα που άλλοτε πρωταγωνιστεί και άλλοτε όχι στη διαμόρφωση αποφάσεων. Ο δεύτερος άξονας δεν τον αντιμετωπίζει ως μια ανεξάρτητη μεταβλητή αλλά ως εξαρτημένη και ανατρέχει στην επιστήμη της ψυχολογίας. (Τσαρδανίδης, 2006, σ. 96-97)

Για να αποκρυσταλλώσουμε την επίδραση των ηγετικών φυσιογνωμιών θα ακολουθήσουμε τις μεταβλητές που επικαλείται ο Τσαρδανίδης και θα τις εμπλουτίσουμε με πολύ ενδιαφέρουσες απόψεις σημαντικών μελετητών. Θα αναλυθούν οι κάτωθι μεταβλητές: το πεδίο ψυχοδυναμικής αιτιότητας, το πεδίο των χαρακτηριστικών της προσωπικότητας, το πεδίο του συστήματος πεποιθήσεων. (Τσαρδανίδης, 2006, σ. 98)



Στο πεδίο της ψυχοδυναμικής αιτιότητας στο κάδρο της μελέτης μπαίνει η ψυχανάλυση και πιο συγκεκριμένα η ψυχοβιογραφία, η οποία αναδεικνύει «συναισθηματικούς και εμπειρικούς παράγοντες, οι οποίοι διαδραματίζουν ρόλο στα κίνητρα και τη λήψη αποφάσεων». (Hudson, 2017, σ. 87) Ο Τσαρδανίδης, η Hudson και ο Hill ως ένα πολύ γνωστό παράδειγμα ψυχοβιογραφίας φέρουν τη βιογραφία του Προέδρου των ΗΠΑ Windrow Wilson των Alexander και Juliet George. (Hudson, 2017, σ. 87), (Τσαρδανίδης, 2006, σ. 98), (Χιλ, 2018, σ. 113)

Στο πεδίο των χαρακτηριστικών της προσωπικότητας συναντάμε δυο σημαντικούς ερευνητές, τον James Barber και τη Margaret Hermann. Αξίζει να σημειώσουμε πως η Hudson εντάσσει τον Barber στην πρώτη μεταβλητή, στις ψυχοβιογραφίες και σχετικά με το μοντέλο που προτείνει ως επιστέγασμα τονίζει ότι «δεν πρέπει να εκλέγονται ηγέτες με δυσλειτουργικές προσωπικότητες». (Hudson, 2017, σ. 87) Σε αντίθεση με τον Τσαρδανίδη που τοποθετεί τη θεωρία του Barber στο πεδίο των χαρακτηριστικών της προσωπικότητας.

Οι οπτικές του Barber είναι οι εξής: Πώς αποφασίζει ο δρών σχετικά με τα θέματα εξωτερικής πολιτικής; Ενεργητικά ή παθητικά; Πώς επιτελεί τα καθήκοντά του; Με θετικό ή αρνητικό τρόπο; Επομένως, με βάση αυτή τη σκέψη ο Barber κατηγοριοποιεί τους ηγέτες ως εξής: ενεργητικούς-παθητικούς (αυτός που θέλει να παραμείνει στην εξουσία, πχ. Windrow Wilson, Richard Nixon), ενεργητικός-θετικός (επιδιώκει η πολιτική του να έχει αποτέλεσμα, πχ. John Kennedy, Bill Clinton), παθητικός-αρνητικός (κέντρο γύρω από το οποίο περιστρέφεται η λήψη αποφάσεων είναι η ηθική συμπεριφορά, πχ. Dwight Eisenhower), παθητικός-θετικός (η πολιτική ασκείται με όρους επικοινωνίας, πχ. Ronald Reagan). (Τσαρδανίδης, 2006, σ. 101)

Πάνω σε αυτό η Hudson διατυπώνει τις εξής σκέψεις: «ο Barber πίστευε ότι αυτά τα δυο χαρακτηριστικά γνωρίσματα και στοιχεία της προσωπικότητας διαμορφώνονται πολύ πριν την εκλογή ενός προέδρου...», «μια προσεκτική εξέταση του υπόβαθρου, της ανατροφής, των πρώτων επιτυχιών και αποτυχιών, και της καριέρας ενός ατόμου μπορεί να μας δια φωτίσει προκειμένου να κατανοήσουμε σε τι είδους ηγέτη θα εξελιχθεί». (Hudson, 2017, σ. 88)

Ακολουθεί η Margaret Hermann η οποία διατείνεται ότι ο ηγέτης δεν επηρεάζεται μόνο από την επικείμενη κατάσταση που έχει να διαχειριστεί αλλά και από άλλους σημαντικούς παράγοντες. (Τσαρδανίδης, 2006, σ. 103-104) Πρώτος παράγοντας: οι γνώσεις που διαθέτει, η εμπειρία του σε ζητήματα εξωτερικής πολιτικής. Αν ο ηγέτης δεν διαθέτει αυτά τα εχέγγυα τότε τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της προσωπικότητάς του παίρνουν τα ηνία στη λήψη αποφάσεων. Η Hermann πάνω σε αυτό σημειώνει: «Σχετικά με την κατάρτιση στην εξωτερική πολιτική, ο επικεφαλής μιας κυβέρνησης με λίγη ή καθόλου κατάρτιση δεν έχει καμία εμπειρία πάνω στην οποία θα μπορούσε να στηριχθεί. Δεν έχει πρότερη εμπειρία για να προτείνει πιθανές εναλλακτικές ή σχέδια ή δράσεις». Και προσθέτει: «Ο καταρτισμένος επικεφαλής μιας κυβέρνησης, από την άλλη μεριά, διαθέτει κάποια γνώση για το τι θα είναι επιτυχές ή όχι στη διεθνή κοινότητα. Αποτέλεσμα της εμπειρίας αυτής είναι ότι πολύ πιθανά θα έχει αναπτύξει συγκεκριμένα στίλ δράσης και στρατηγικές...». (Hermann, 1980, σ. 13-14)

Δεύτερος παράγοντας: Πόσο τον ενδιαφέρει η εξωτερική πολιτική; Αν δεν ενδιαφέρεται τόσο για αυτή, θα κρατά μόνο τη γενική επόπτευση και η βασική διαμόρφωση θα ανατίθεται σε άλλους. Αν τον ενδιαφέρει, η εμπλοκή του θα είναι μεγάλη. Σε αυτή την περίπτωση θα πρέπει να εξετάσουμε το πώς βλέπει το διεθνές περιβάλλον ο δρών. Όπως εξηγεί η Hermann: «Το ενδιαφέρον για τα διεθνή ζητήματα λειτουργεί ως κινητήρια δύναμη. Μία σημαντική επίπτωση του ενδιαφέροντος για την εξωτερική πολιτικής είναι η αυξημένη συμμετοχή στη διαμόρφωσή της. [...] Αν έχει περιορισμένο ενδιαφέρον για τα διεθνή ζητήματα, ο αρχηγός της κυβέρνησης είναι πιθανόν να εκχωρήσει σε άλλους την αρμοδιότητα, μειώνοντας την επίδραση της προσωπικότητάς του στη διαμορφούμενη πολιτική, εκτός εάν συνάδει με εκείνη του ατόμου που λειτουργεί ως διαμορφωτής». (Hermann, 1980, σ. 13)

Τρίτος παράγοντας: Πόσο προσαρμοστικός είναι στο περιβάλλον; Όσο πιο ευαίσθητος είναι στις προσλαμβάνουσες του εξωτερικού περιβάλλοντος τόσο λιγότερο η ιδιοσυγκρασία παίζει ρόλο, τον επηρεάζει και είναι περισσότερο πιθανό να αλλάξει -ή καλύτερα να προσαρμόζει- τη χάραξη της εξωτερικής πολιτικής του.

Η τελευταία μεταβλητή που θα εξετάσουμε είναι το πεδίο του συστήματος πεποιθήσεων, όπου εκεί μελετώνται τα πιστεύω των ηγετών, η κοσμοθεωρία του. Συναντάμε δύο είδη πεποιθήσεων: τις φιλοσοφικές πεποιθήσεις που σχετίζονται με τη θεώρηση γύρω από τη φύση της πολιτικής και οι πεποιθήσεις χειρισμών που σχετίζονται με τον ποιόν θεωρεί ο ηγέτης προσφορότερο τρόπο δράσης. (Τσαρδανίδης, 2006, σ. 109)

Τόσο ο Τσαρδανίδης όσο και η Hudson συμφωνούν σε ένα πράγμα: ότι οι πεποιθήσεις των ηγετών μπορούν να ανιχνευθούν με την ανάλυση περιεχομένου, είτε τη θεματική είτε τη ποσοτική. (Hudson, 2017, σ. 91) (Τσαρδανίδης, 2006, σ. 108) Η Hudson μάλιστα την εντάσσει στην τεχνική της ψυχοβιογραφίας. «Η προσωπικότητα ενός ατόμου αντανακλάται σε όσα έχει πει και σε όσα έχει γράψει. Προφανώς υπάρχει μια σχέση ανάμεσα σε αυτά και την προσωπικότητα. Αυτή είναι η θεμελιώδης παραδοχή στην οποία βασίζεται μεθοδολογικά η ανάλυση περιεχομένου». (Hudson, 2017, σ. 91) Μέσα από την ανάλυση περιεχομένου εντοπίζουμε τον τρόπο επικοινωνίας του διαμορφωτή, το πώς είναι οι σχέσεις του με τους άλλους ηγέτες και τους υφισταμένους του, ποιο είδος επικοινωνίας και πειθούς προτιμά, πώς του αρέσει να εργάζεται. (Hudson, 2017, σ. 110)

Στη θεματική ανάλυση περιεχομένου οριοθετούμε τις θεματικές που θέλουμε να προσεγγίσουμε, πχ. πόσες φορές συναντάμε τη λέξη «πατρίδα» στον λόγο του Ιωάννη Καποδίστρια; Σε αυτό το είδος ανάλυσης περιεχομένου ο ερευνητής είναι αυτός που καθορίζει τον τρόπο που θα κινηθεί. Η ποσοτική ανάλυση επηρεάζεται από την επιστήμη της ψυχολογίας. Αν οι λέξεις εκφράζουν την προσωπικότητα του δρώντα τότε μπορούν τα ιδιαίτερα γνωρίσματα του να αποτυπώνονται μέσα από τις λέξεις. Επομένως, η παρουσία ή η απουσία λέξεων μας οδηγεί σε κάποια συμπεράσματα. Η Hermann σημειώνει κάποιες σημαντικές παρατηρήσεις: Η αυτοπεποίθηση μπορεί να εντοπιστεί όταν ο ομιλών θεωρεί ότι αυτός είναι ο θεμελιωτής μίας πράξης (πχ. «Αυτό είναι το σχέδιο μου», η αυθεντία («Αφήστε με να σας εξηγήσω»), (Hudson, 2017, σ. 91-92)

Η Hermann προχωρά ένα βήμα παραπέρα, όπου η ποσοτική ανάλυση βρίσκει την πλήρη εφαρμογή της, και μας δίνει τα επτά γνωρίσματα της προσωπικότητας: «πεποίθηση του ατόμου ότι μπορεί να ελέγχει τα γεγονότα, ανάγκη για ισχύ και επιρροή, νοητική πολυπλοκότητα, αυτοπεποίθηση, προσήλωση στο καθήκον (εστίαση στο πρόβλημα και στη σχέση), δυσπιστία απέναντι στους άλλους, μεροληψία υπέρ της ομάδας (παλαιότερα αναφερόταν ως «εθνικισμός»)). «Αυτά τα επτά συνδέονται με τρία πιο γενικά χαρακτηριστικά της προσωπικότητας: εάν ο ηγέτης αμφισβητεί ή σέβεται τους περιορισμούς, εάν είναι δεκτικός σε νέες πληροφορίες και αν έχει ως κίνητρα κυρίως ενδογενείς ή εξωγενείς δυνάμεις». (Hudson, 2017, σ. 95) Επίσης, πολύ συνοπτικά παραθέτουμε τους οκτώ πιθανούς «προσανατολισμούς» του ηγέτη κατά τη Hermann: επεκτατικός, ευαγγελικός, αυξητικός, χαρισματικός, καθοδηγητικός, γνωμοδοτικός, ανακλαστικός, προσαρμοστικός». (Hudson, 2017, σ. 95-96)

Συμπερασματικά, με βάση τις θεωρίες και τα εργαλεία Ανάλυσης Εξωτερικής Πολιτικής που σχετίζονται με την προσωπικότητα που διαμορφωτή αποφάσεων μπορούμε να εντοπίσουμε (όσο πιο αποτελεσματικά γίνεται) το στυλ του ηγέτη, τον τρόπο σκέψης του, επικοινωνίας του, τον τρόπο που διαχειρίζεται τις κρίσεις και να αντιληφθούμε ως ένα βαθμό πως χαράζει την εξωτερική πολιτική του.

### **Α.3 ΟΜΑΔΕΣ ΛΗΨΗΣ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ, ΓΡΑΦΕΙΟΚΡΑΤΙΑ, ΕΛΙΤ ΚΑΙ ΔΙΑΜΟΡΦΩΤΗΣ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ-ΠΩΣ ΑΛΛΗΛΕΠΙΔΡΟΥΝ**

Ένα άλλο πολύ σημαντικό κομμάτι της Ανάλυσης Εξωτερικής Πολιτικής που θα προσπαθήσουμε να διερευνήσουμε είναι οι ομάδες λήψης αποφάσεων, η γραφειοκρατία και η ελίτ, καθώς και πως ο διαμορφωτής αποφάσεων διάκειται απέναντι σε αυτές. Ένας ηγέτης όσο επιδέξιος και αν είναι έχει ανάγκη από έναν μικρό αριθμό ατόμων και συνήθως απαρτίζεται από τα υψηλά ιστάμενα πρόσωπα του κυβερνητικού σχήματος. Τόσο ο Τσαρδανίδης όσο και η Hudson οριοθετούν τον αριθμό των ατόμων αυτών των ομάδων στα δεκαπέντε –το πολύ- άτομα. (Hudson, 2017, σ. 108) (Τσαρδανίδης, 2006, σ. 115) Αυτές οι ομάδες διακρίνονται από τα κάτωθι στοιχεία, τα οποία θα χρησιμοποιήσουμε ως αφορμή για να για να εκφράσουμε κάποια πρόσθετα συμπεράσματα. (Τσαρδανίδης, 2006, σ. 115-116)

Πώς αντιδρούν όταν ένα μέλος της ομάδας διαφοροποιείται; Η σύμπνοια απόψεων είναι απαραίτητη. Εδώ έρχεται ο ηγέτης, ο οποίος θα χρησιμοποιήσει γόνιμα τις αντίθετες απόψεις και προς όφελος αυτών που θέλει να επιτύχει. Ποιο είναι το status των ατόμων που τις απαρτίζουν; Είναι όλοι ίσοι; Αν δεν ισχύει κάτι τέτοιο, τα μέλη μπορούν να εκφραστούν ισότιμα; Ποια είναι η συμπεριφορά του ηγέτη απέναντι στις ομάδες; Είναι απολυταρχικός και έχει προσχεδιάσει τα πάντα; Είναι ανεκτικός και αφήνει χώρο στους υπόλοιπους να εκφραστούν; Είναι δημοκρατικός και τα αποτελέσματα προκύπτουν μέσω του διαλόγου; Στο ίδιο μοτίβο κινείται και η Hudson (Hudson, 2017, σ. 108): «Ορισμένοι προτιμούν ομάδες που αποδέχονται τις απόψεις του ηγέτη». «Κάποιοι επιθυμούν μια πιο μεθοδική επεξεργασία της λήψης αποφάσεων».

Ο Irving Janis έχει εκπονήσει τη πιο σημαντική μελέτη πάνω στις δυσαρμονίες των μικρών ομάδων, το λεγόμενο groupthinking ή αλλιώς «ομαδοποιημένη σκέψη» ή «ομαδική σκέψη». (Hudson, 2017, σ. 100) (Τσαρδανίδης, 2006, σ. 116)

Το groupthinking λαμβάνει χώρα όταν τα μέλη μίας ομάδας για χάρη της επίτευξης σύμπνοιας, ακόμα και αν διαφωνούν, δεν εκφράζουν την αντίθεσή τους, και έτσι «Janis επισημαίνει ότι, σε μια ομάδα που λειτουργεί υπό καθεστώς ομαδικής σκέψης, ενδέχεται να υπάρχει και αυξημένος κίνδυνος ανειλικρινούς συμφωνίας». (Hudson, 2017, σ. 111)

Όσο πιο πολύ συνοχή αποκτά μία ομάδα τόσο υπάρχει ο κίνδυνος εξοβελισμού της αυτόνομης ατομικής σκέψης. Αυτό, όμως, πιθανά να οδηγήσει σε αποφάσεις υψηλού ρίσκου και να μην μελετηθούν σωστά όλες οι εναλλακτικές. Άλλος ένας κίνδυνος που ενέχει η ομαδική σκέψη είναι ότι αρχίζουν τα μέλη εγκαταλείπουν την ατομική αντίληψη περί ευθύνης και ηθικής και να ενστερνίζονται της ομάδας. Επόμενη συνέπεια είναι ο αυτοπεριορισμός της έκφρασης των συμμετεχόντων για να μη διαρραγεί η ομοιογένεια στην ομάδα, «η πηγή αυτής της αναστάτωσης είναι ο φόβος -ο φόβος του εξοβελισμού από την ομάδα», σημειώνει η Hudson. (Hudson, 2017, σ. 113) Ο Janis τονίζει ότι το φαινόμενο του groupthinking προκύπτει σε καταστάσεις κρίσεων, «τροφοδοτείται ακριβώς από τέτοιες καταστάσεις που απαιτούν μια ισχυρή συναισθηματική απάντηση επικεντρωμένη γύρω από τον φόβο». (Hudson, 2017, σ. 100) Ο Paul t' Hart έρχεται να συμπληρώσει τα λεγόμενα του Janis αλλά και να τα εμπλουτίσει. Πέρα του ότι συγκεκριμενοποιεί κάποια στοιχεία των ομάδων, όπως είναι η τάση για υποταγή, κάνει μία πολύ σημαντική παρατήρηση. Επισημαίνει ότι το groupthinking δεν συμβαίνει μόνο όταν στην ομάδα υπάρχουν αντίθετες απόψεις αλλά και όταν συμφωνούν. (Τσαρδανίδης, 2006, σ. 119) Πώς, όμως, ο ηγέτης μπορεί να αποφύγει το groupthinking; Μια λύση είναι να τοποθετεί πάντα στην ομάδα ένα άτομο του οποίου η αποστολή είναι να διεμβολίζει τις απόψεις και τις αποφάσεις της ομάδας και να αναδεικνύει έτσι όλες τις εναλλακτικές.

Επόμενοι παράγοντες που συνεξετάζονται είναι η ελίτ και η γραφειοκρατία. Σε όλους μας έρχεται στο νου όταν ακούμε τη λέξη ελίτ ότι πρόκειται για άτομα που έχουν κάποια δύναμη, πολιτική, οικονομική κλπ. Σε μια ελίτ θα μπορούσαμε να εντάξουμε τις ομάδες πίεσης, τα οργανωμένα συμφέροντα, ανώτερους αξιωματούχους, κομματικά στελέχη.

Ο Gabriel Almond μας δίνει τις εξής κατηγορίες ελίτ: την πολιτική, τη διοικητική ή γραφειοκρατική (έχουμε ήδη αναφέρει τα Μοντέλα του Allison) και των συμφερόντων. (Τσαρδανίδης, 2006, σ. 123-124) Θα μπορούσαμε να προσθέσουμε και τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης για να έρθουμε πιο κοντά στην εποχή μας.

Όμως, ποιες ομάδες συμφερόντων τροφοδοτούν τις ελίτ; Τα οικονομικά συμφέροντα κρατούν την πρωτοκαθεδρία, τα λόμπι των εθνικών ομάδων (πχ. λόμπι Ελλήνων της Αμερικής) και οι ομάδες που έχουν τη δεδομένη στιγμή μια κοινή επιδίωξη, πχ. να περάσει ένα νομοθέτημα που θα ευεργετεί συγκεκριμένες επαγγελματικές ομάδες, οπότε συνασπίζονται για την επίτευξη κάτι που τους ενδιαφέρει από κοινού.

Με ποιους τρόπους η ελίτ μπορεί να επηρεάσει τον διαμορφωτή αποφάσεων; Ποιους παράγοντες θα πρέπει να λάβει σοβαρά υπόψη και να εφαρμόσει την αρμόζουσα τακτική κάθε φορά; Είναι υψηλά στην άσκηση εξουσίας και στην ιεραρχία; Σε ποια κατηγορία ανήκουν; Ποιο είναι το πολιτικό σύστημα μέσα στο οποίο αναπτύσσονται; Τι ελευθερία κινήσεων τους δίνει; Πόσο συνδεδεμένες είναι μεταξύ τους; Ποια στοιχεία μπορούν να τις συνασπίσουν; Έχουν επίγνωση του ρόλου που επιτελούν; (Τσαρδανίδης, 2006, σ. 127-128)

Κλείνοντας, να συμπληρώσουμε ότι η επικοινωνία και η διαπραγμάτευση των ελίτ με τον ηγέτη είναι συνεχής. Ο Krasner αναφέρει το εξής: «Η ισχύς του γραφειοκρατικού δικτύου έγκειται σε δυο πηγές: οργανωτική ανάγκη και γραφειοκρατικό ενδιαφέρον. [...] Το ενδιαφέρον των γραφειοκρατιών ορίζεται στο πεδίο της κατανομής του προϋπολογισμού, της αυτονομίας, του ηθικού και της οπτικής που υπερασπίζονται στο παιχνίδι της πολιτικής διαπραγμάτευσης και του συμβιβασμού εντός της εκτελεστικής εξουσίας». (Krasner, σ. 162-163)

## **A.4 ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΚΟΜΜΑΤΑ ΚΑΙ ΔΙΑΜΟΡΦΩΤΗΣ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ-ΠΩΣ ΑΛΛΗΛΕΠΙΔΡΟΥΝ**

Στην υποενότητα αυτή θα δούμε ξεχωριστά τον ρόλο που διαδραματίζουν τα πολιτικά κόμματα στη διαμόρφωση της εξωτερικής πολιτικής. Ο λόγος που αφιερώνουμε αυτή τη συγκεκριμένη υποενότητα σε αυτό το θέμα είναι η διαφορετική προσέγγιση που θέλουμε να δώσουμε στη σύνδεση εσωτερικής και εξωτερικής πολιτικής. Ο W.E. Paterson στο άρθρο του «Political Parties and the making of Foreign Policy: The case of Federal Republic» παραθέτει πολύ ενδιαφέροντες ορισμούς του τι είναι πολιτικό κόμμα που μας δίνουν την ιδανική αφορμή να ξεδιπλώσουμε τα συμπεράσματά μας. Σημειώνει τα εξής: «Ο Antony King στο πολυσυζητημένο άρθρο του “Political Parties in Western Democracies” υποστηρίζει ότι κυριαρχούν δυο αντιλήψεις στις μελέτες για τα πολιτικά κόμματα. Στο ένα σκέλος της βιβλιογραφίας τα κόμματα σχετίζονται με την ομάδα, τον συνεταιρισμό, την κοινότητα. [...], Μια δεύτερη προσέγγιση, την οποία ο King ονομάζει συμπεριφορική οπτική, εξετάζει τα κόμματα σαν δίκτυα οργανωμένων δράσεων των συμμετεχόντων στο κομματικό σύστημα». (Paterson, 1981, σ. 228-229)

Ας εξετάσουμε τώρα πως αυτά που αναφέραμε συνδέονται με τις σημαντικές λειτουργίες των πολιτικών κομμάτων. (Τσαρδανίδης, 2006, σ. 129-130) Τα κόμματα είναι πολύ φυσικό να επιδιώκουν να παραμείνουν στην εξουσία ή να κερδίσουν την εξουσία. Επομένως, είτε βρίσκονται στη συμπολίτευση είτε βρίσκονται στην αντιπολίτευση ενυπάρχει μια διάθεση ανταγωνισμού μεταξύ των κομμάτων. Αυτό εξηγείται διότι λαμβάνει χώρα η εξής κατάσταση: υπάρχει μια διάσταση –κατά τον Τσαρδανίδη– κάθετη που περιέχει τα θέματα εξωτερικής πολιτικής που πρέπει ένα κόμμα να εντάξει στην ατζέντα του. Η άλλη διάσταση, η οριζόντια επικεντρώνεται στον ανταγωνισμό ανάμεσα στο κυβερνών κόμμα και τα υπόλοιπα.



Συνεχίζει θυμίζοντας μας ότι τα κόμματα μεσολαβούν ανάμεσα στην κυβέρνηση και στο εκλογικό σώμα. Επομένως, υιοθετείται μια «παθητική» διάσταση όπου τα κόμματα είναι δίαυλοι μεταφοράς των αιτημάτων των εκλογέων προς την κυβέρνηση και μια «ενεργητική» όπου τα κόμματα συντονίζουν τους πολίτες με την πολιτική δράση που θέλουν να ακολουθήσουν. Άρα, γίνεται αντιληπτό ότι η θέση τους αυτή στο πολιτικό σύστημα τα καθιστά σημαντικό κομμάτι στη διαμόρφωση αποφάσεων στην εξωτερική πολιτική. Μπορούν να μεταβάλλουν το διεθνές περιβάλλον έτσι ώστε να εναρμονιστεί με τις ανάγκες του εσωτερικού και το αντίστροφο.

Το ενδιαφέρον ενός κόμματος για την εξωτερική πολιτική διαφαίνεται από τα κάτωθι: Η προεκλογική ατζέντα και οι αρχηγοί τους αναφέρονται σε θέματα εξωτερικής πολιτικής; Πώς συμπεριφέρονται στο Κοινοβούλιο; Γίνεται χρήση του κοινοβουλευτικού ελέγχου με θεματική αφιερωμένη στην εξωτερική πολιτική; Διαθέτουν στελέχη που ειδικεύονται στον συγκεκριμένο τομέα; Μην ξεχνάμε βέβαια πως βασικό ρόλο για την ενασχόληση ή μη των κομμάτων με την εξωτερική πολιτική παίζει η πρωτεύουσα σημασία των εσωτερικών ζητημάτων που απασχολούν εντονότερα το εκλογικό σώμα. Σε αυτό συντελεί και η φύση του θέματος, τα ζητήματα εξωτερικής πολιτικής είναι πιο επώδυνα κάποιες φορές λόγω και των διεθνών πιέσεων που ασκούνται. (Τσαρδανίδης, 2006, σ. 132-134)

Βέβαια τα θέματα εξωτερικής πολιτικής μπορεί να προβληθούν από τα πολιτικά κόμματα. «Το φαινόμενο αυτό θα μπορούσαμε να το ονομάσουμε «εσωτερικοποίηση» των προβλημάτων της εξωτερικής πολιτικής». (Τσαρδανίδης, 2006, σ. 135) Αυτή η τακτική αποβλέπει στην ανάδειξη ενός κόμματος μέσω της προώθησης ενός θέματος διεθνούς ενδιαφέροντος και της αντιμετώπισης ενός πολιτικού αντιπάλου. Εννοείται πως ένα τέτοιο θέμα εξωτερικής πολιτικής έχει εθνικές προεκτάσεις, πχ. η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση μιας χώρας, και έτσι έρχεται η εξωτερική πολιτική στο προσκήνιο από τα κόμματα.

Συλλήβδην, για να κλείσουμε την υποενότητα αυτή, θα θέλαμε να τονίσουμε ότι γίνεται αντιληπτό πως ο διαμορφωτής αποφάσεων δεν μπορεί να μείνει ανεπηρέαστος από το πολιτικό γίγνεσθαι της χώρας του. Τα πολιτικά κόμματα μπορεί να φέρουν προσκόμματα στη χάραξη πολιτικής ή να λειτουργήσουν ευνοϊκά, ανάλογα πάντα με τις συνθήκες που διέπουν το εσωτερικό της χώρας.

## **A.5 ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΚΑΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ: ΕΙΝΑΙ ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΟΥΝΤΑ ΔΟΧΕΙΑ; ΠΩΣ ΤΙΣ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΖΕΙ Ο ΔΙΑΜΟΡΦΩΤΗΣ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ;**

Η υποενότητα αυτή, όπως έχουμε προαναφέρει, συνδέεται άρρηκτα με την προηγούμενη και διευρύνει –αν υπάρχει– ακόμα περισσότερο τη σύνδεση εξωτερικής και εσωτερικής πολιτικής. Το ερώτημα αυτό, δηλαδή αν η εσωτερική πολιτική επηρεάζει την εξωτερική και το αντίστροφο, ταλανίζει τους ερευνητές εδώ και καιρό. Ο Hill ορίζει ως πρωτεργάτη της ανάλυσης της σύνδεσης των δύο πολιτικών τον Robert Putman και τη θεωρία του «παιγνίου δύο επιπέδων» όπου οι διαμορφωτές αποφάσεων χαράσσουν την πολιτική τους σε δύο ταμπλό. (Χιλ, 2018, σ. 309-310)

Στο άρθρο του Putman «Diplomacy and domestic politics: the logic of two-level games» συναντάμε εξαιρετικά ενδιαφέρουσες παρατηρήσεις πάνω σε αυτό το θέμα, όπως επίσης, και στο άρθρο του Peter Gourevitch «The international Sources of Domestic Politics». Ο Putman θέτει δύο βασικά ερωτήματα: Πότε και πώς η εσωτερική και η εξωτερική πολιτική καθορίζει η μία την άλλη. Την σύνδεση των δύο αυτών πολιτικών την εντοπίζει και ο James Rosenau («η εσωτερική και η εξωτερική πολιτική κατά κάποιον τρόπο συνδέονται», «αλληλοσυνδεόμενες πολιτικές»). (Putman, 1988, σ. 427, 430) Στο ίδιο μοτίβο κινείται και ο Hass, «η έννοια της διάχυσης συναντάται στην ανατροφοδότηση για την χάραξη της εσωτερικής και εξωτερικής πολιτικής». (Putman, 1988, σ. 431) Εννοείται πως η αλληλεπίδραση των δυο πολιτικών δεν αφήνει ανεπηρέαστο τον διαμορφωτή αποφάσεων. Ο Putman παραθέτει σχετικά με αυτό την άποψη των Katzenstein και Krasner: «Και οι δυο συγγραφείς επισημαίνουν το κρίσιμο σημείο στο οποίο ο διαμορφωτής αποφάσεων (το κράτος) πρέπει να λαμβάνει υπόψη ταυτόχρονα τις εσωτερικές και τις εξωτερικές πιέσεις». (Putman, 1988, σ. 427, 431) Όμοια ο Gourevitch σημειώνει ότι «η βιβλιογραφία πρωτίστως επικεντρώνεται στα βέλη που προέρχονται από την εσωτερική δομή και καταλήγουν στις διεθνείς σχέσεις». (Gourevitch, 1978, σ. 881)

Επανερχόμαστε στη θεωρία του Putman. Ο διαμορφωτής αποφάσεων εμφανίζεται και στα δύο επίπεδα. Στο διεθνές συγχρωτίζεται με τους διπλωμάτες, τους ομολόγους του και στο εσωτερικό με τα πολιτικά κόμματα, τις ελίτ, την κοινή γνώμη, τη γραφειοκρατία. Στο πρώτο επίπεδο, στην εσωτερική διάρθρωση της χώρας, πιέζουν για την αποδοχή πολιτικών που θα εξυπηρετούν τα δικά τους συμφέροντα και ο διαμορφωτής προσπαθεί να υπερισχύσει δημιουργώντας συνασπισμούς/συμμαχίες (coalitions) και διασυνδέσεις με τις ομάδες αυτές. Στο διεθνές επίπεδο, ο διαμορφωτής προσπαθεί να ικανοποιήσει το εσωτερικό της χώρας μειώνοντας τις επιπτώσεις που θα έχει αυτό στο διεθνές επίπεδο. (Putman, 1988, σ. 427, 434)

Ο Hill, βέβαια, δίνει ένα μια ενδιαφέρουσα προοπτική στις πιέσεις που δέχεται ο διαμορφωτής από το εσωτερικό περιβάλλον. Υποστηρίζει ότι αυτός ο περιορισμός μπορεί να λειτουργήσει ευεργετικά για τον διαμορφωτή. «Αυτή η τακτική του τύπου «τα χέρια μου είναι δεμένα», η οποία όμως μπορεί να αποβεί αποτελεσματική μόνον όταν το τρίτο μέρος είναι απρόθυμο να φτάσει σε συμφωνία», μια τακτική που, όπως θα δούμε, ο Ιωάννης Καποδίστριας χρησιμοποίησε κατά τη χάραξη της εξωτερικής πολιτικής του. (Χιλ, 2018, σ. 313)

Όμως, ποιοι είναι τελικά οι παράγοντες του εσωτερικού περιβάλλοντος που επηρεάζουν τον διαμορφωτή; Ο Gourevitch ονομάζει τους κάτωθι: «συγκεκριμένα περιστατικά, συγκεκριμένες αποφάσεις, μια πολιτική, ένα είδος καθεστώτος και ένα μοτίβο συμμαχίας. [...], «Το είδος του καθεστώτος και το μοτίβο συμμαχίας είναι οι ιδιότητες του πολιτικού συστήματος που χρησιμοποιούνται ως μεταβλητές για την κατανόηση της εξωτερικής πολιτικής». (Gourevitch, 1978, σ. 883) Ο Hill αναφέρεται στα τέσσερα Ps: «parliaments, public opinion, pressure groups, press», (κοινοβούλια, κοινή γνώμη, ομάδες πίεσης, τύπος). (Χιλ, 2018, σ. 314)

Εντούτοις ο Hill εκφράζει κάποιους προβληματισμούς για τη θεωρία του Putman. Θεωρεί ότι ίσως να μην ικανοποιεί τη προσέγγιση της σύγχρονης εξωτερικής πολιτικής.

Το εκλογικό σώμα μπορεί να εκφράζει απαιτήσεις για θέματα εσωτερικής πολιτικής που δεν σχετίζονται τόσο πολύ με τα ζητήματα περιφερειακού ή διεθνούς χαρακτήρα, με άλλα λόγια, η μορφή των διεθνών σχέσεων έχει μια πολυεπίπεδη φύση (Putman, 1988, σ. 427, 434) με πολλαπλές σκακιέρες που δεν συνάδουν πάντα με τα εσωτερικά ζητήματα. (Χιλ, 2018, σ. 310) Αυτό το συμπέρασμα μας θυμίζει την προηγούμενη υποενότητα καθώς και τους λόγους που παρακινούν τα πολιτικά κόμματα να ασχοληθούν με την εξωτερική πολιτική.

Ως κατακλείδα θα παραθέσουμε και μια σειρά άλλων παραγόντων που, κατά τη γνώμη μας, λειτουργούν επικουρικά στο πλαίσιο της εσωτερικής πολιτικής. Η Hudson πιστεύει ότι τα εθνικά χαρακτηριστικά συμμετέχουν στη διαμόρφωση της εξωτερικής πολιτικής. Μερικά από αυτά τα χαρακτηριστικά είναι τα εξής: το μέγεθος της χώρας, ο φυσικός πλούτος, η γεωγραφική θέση, η δημογραφία, οι στρατιωτικές-οικονομικές δυνατότητες. (Hudson, 2017, σ. 225-240) Κατά την άποψή μας, και τα εθνικά στοιχεία είναι ένα πολύ σημαντικό κομμάτι που ο διαμορφωτής πρέπει να λάβει σοβαρά υπόψη του κατά τη δόμηση της διαπραγματευτικής του στρατηγικής.

## **Α.6 ΚΟΙΝΗ ΓΝΩΜΗ, ΔΙΕΘΝΗΣ ΠΕΡΙΠΡΕΟΥΣΑ ΑΤΜΟΣΦΑΙΡΑ ΚΑΙ ΔΙΑΜΟΡΦΩΤΗΣ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ-ΠΩΣ ΑΛΛΗΛΕΠΙΔΡΟΥΝ**

Η υποενότητα αυτή αποτελεί προέκταση των όσων παραγόντων έχουμε εξετάσει ως τώρα και με αυτή θα κλείσουμε το θεωρητικό πλαίσιο που διέπει τον τρόπο λήψης αποφάσεων στην εξωτερική πολιτική. Θα ξεκινήσουμε λίγο ανάποδα. Πριν ορίσουμε τι είναι κοινή γνώμη, θα αναφερθούμε στον διαχωρισμό που δίνει ο Gabriel Almond ο οποίος την τέμνει σε τρεις κατηγορίες: «το κοινό που επηρεάζει», «το κοινό που ενδιαφέρεται» και η «γενική κοινή γνώμη». (Τσαρδανίδης, 2006, σ. 141) Από τον διαχωρισμό αυτό αντιλαμβανόμαστε αμέσως τη σημασία της πρώτης κατηγορίας όπου εκεί μπορούμε να συναντήσουμε την ελίτ, τα ανώτερα στελέχη κλπ. Σχετικά με την τρίτη κατηγορία θα μπορούσαμε να πούμε ότι αντιμετωπίζει τη δημιουργία εξωτερικής πολιτικής ως κάτι αδιάφορο, την απασχολεί μόνο όταν θίγονται κάποιες σημαντικές πτυχές της, πχ. ευρωπαϊκή ολοκλήρωση και τα ανάλογα προγράμματα της, η Κοινή Αγροτική Πολιτική.

Ο Douglas Foyle παραθέτει μια πολύ αξιοπρόσεκτη οπτική του Thomas Graham σχετικά με τις καταστάσεις που διευκολύνουν την εμπλοκή της κοινής γνώμης στην εξωτερική πολιτική: «Με βάση αυτή την έρευνα, ο Graham (1994) προτείνει τέσσερις προϋποθέσεις που επηρεάζουν την επίδραση της κοινής γνώμης στη εξωτερική πολιτική: 1) το επίπεδο δημόσιας υποστήριξης προς μια πολιτική [...], 2) η αποτελεσματικότητα των επικοινωνιακών πρακτικών της ελίτ, 3) το επίπεδο και 4) κατά πόσο η ελίτ έχει επίγνωση των διαστάσεων της κοινής γνώμης». (Foyle, 1997, σ. 143)

Ποιοι, όμως, είναι οι τρόποι με τους οποίους επιδρά η κοινή γνώμη; Μπορεί να επιβάλλει μια πολιτική; Βέβαια, το ερώτημα που προκύπτει είναι κατά πόσο αυτή η πολιτική προέρχεται από την κοινή γνώμη ή τον επηρεασμό της από την ελίτ. Εδώ έρχεται ο ορισμός της κοινής γνώμης και η σύνδεσή της με την ελίτ. «Το θέμα της διασύνδεσης δημιουργεί το ερώτημα για το τι θεωρεί η ελίτ ως αντιπροσωπευτικό στοιχείο της κοινής γνώμης [...], η κοινή γνώμη ορίζεται ως “αυτές οι απόψεις που προέρχονται από τα άτομα που η κυβέρνηση θεωρεί συνετό να ενστερνιστεί”. Αυτός ο ορισμός, κατά τον Key, έγκειται στις διαμορφωμένες απόψεις των κυβερνητικών αξιωματούχων σύμφωνα με τις οποίες θα καθορίσουν ποια άποψη θεωρούν σημαντική». (Foyle,1997, σ. 144)

Βεβαίως, μπορεί να οδηγηθούμε και σε αντίθετα αποτελέσματα, να μην επιτευχθεί η υλοποίηση μιας απόφασης. Σε αυτή την κατάσταση ο διαμορφωτής αποφάσεων δεν μένει αμέτοχος: «Η διαδικασία διασύνδεσης μπορεί να επηρεαστεί από τις πιο βαθιές πεποιθήσεις του διαμορφωτή αποφάσεων. Έρευνες έχουν αποδείξει ότι οι πεποιθήσεις επηρεάζουν τον τρόπο με τον οποίο τα άτομα ερμηνεύουν και ανταποκρίνονται στο πολιτικό περιβάλλον, κινούνται στο πολιτικό σκηνικό και αλλάζουν τη χάραξη της εξωτερικής πολιτικής». (Foyle,1997, σ. 144)

Όμως, σε άλλες περιπτώσεις η παρέμβαση του decision-maker είναι καταλυτική; Ο Foyle σημειώνει τα εξής: «1) σε ασαφείς και εκτός των συνηθισμένων καταστάσεις, 2) σε αποφάσεις που λαμβάνονται στην κορυφή της ιεραρχίας όπου ο ηγέτης είναι πιθανός να συμμετάσχει και έχει τον τελευταίο λόγο στη λήψη απόφασης και 3) όταν ο διαμορφωτής κατέχει μια μεγάλη γκάμα εναλλακτικών δράσεων». (Foyle,1997, σ. 144)

Στο τέλος, πολύ επιγραμματικά, θα παρουσιάσουμε τη διεθνή κοινωνία των πολιτών και σε ανάλογη υποενότητα θα εξετάσουμε πως συνετέλεσε στη σύνθεση της εξωτερικής πολιτικής του Ιωάννη Καποδίστρια. Η διεθνής κοινωνία των πολιτών μπορεί να αναμειχθεί με τους εξής τρόπους (Τσαρδανίδης, 2006, σ. 153-156): σε διάφορα θέματα εξωτερικής πολιτικής μπορούν να έρθουν σε επαφή με τις διεθνείς ΜΚΟ που στην ουσία είναι οι διεθνείς ομάδες πίεσης προς διεθνείς οργανισμούς και άλλοτε προσφέρουν τη συμβουλευτική τους εμπειρία σε αυτούς.

Με τη διερεύνηση της «διασυνοριακής επικοινωνίας» οι πολίτες μιας χώρας μπορούν να συναναστραφούν με τη διεθνή κοινωνία των πολιτών και να δημοσιοποιήσουν ένα θέμα. Η διεθνής κοινότητα των πολιτών ακόμα πολλές φορές τονίζει την έννοια της «υπερεθνικής αλληλεγγύης» και θυμίζει πως υπάρχουν θέματα που μας απασχολούν όλους και είναι κοινά, όπως για παράδειγμα, η κλιματική αλλαγή, οπότε μπορεί με τις ενέργειές τους να κινητοποιήσουν το εσωτερικό των κρατών και να τους αφυπνίσει για την αντιμετώπιση ενός προβλήματος.

## **ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β: ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ: Η ΘΕΜΕΛΙΩΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΥΒΕΡΝΗΤΗ ΙΩΑΝΝΗ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑ.**

### **Β.1 ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ-ΟΙ ΠΡΩΤΕΣ ΠΡΟΣΛΑΜΒΑΝΟΥΣΕΣ ΤΟΥ ΚΥΒΕΡΝΗΤΗ**

Για την εξέχουσα προσωπικότητα του Ιωάννη Καποδίστρια έχουν γραφτεί πάρα πολλές μελέτες και έχουν καταπιαστεί πάρα πολλοί μελετητές. Στη συγκεκριμένη υποενότητα θα εκθέσουμε ορισμένους σταθμούς στη ζωή του και θα προβούμε σε μια συνοπτική τους παρουσίαση, η οποία θα λειτουργήσει σαν γέφυρα για την επόμενη υποενότητά μας όπου θα αναλυθεί πιο διεξοδικά η προσωπικότητα του Ιωάννη Καποδίστρια, του σημαντικού αυτού διαμορφωτή αποφάσεων.

Ο Ιωάννης Καποδίστριας γεννήθηκε στις 10 Φεβρουαρίου 1776 στη βενετοκρατούμενη Κέρκυρα και ήταν το έκτο από τα εννιά παιδιά του Αντώνιου Μαρία (Αντωνομαρία) Καποδίστρια και της Αδαμαντίας Γονέμη, η οποία καταγόταν από την Κύπρο και της οποίας το οικογενειακό όνομα συναντάμε στο libro d' oro από το 1606 (Πασπαλιάρης, 2009, σ. 27). Ο Ιωάννης Καποδίστριας ανατράφηκε μέσα «στο εύπορο και εκλεπτυσμένο περιβάλλον της μικρής αριστοκρατίας του νησιού», όπως χαρακτηριστικά αναφέρουν οι Βερέμης και Μιχαηλίδης. (Βερέμης και Μιχαηλίδης, 2020, σ. 27)



Ο Αντώνιος Μαρία Καποδίστριας ήταν μια εξέχουσα προσωπικότητα της κερκυραϊκής κοινωνίας και έπαιξε –τόσο αυτός, όσο και ο Ιωάννης– πολύ σημαντικό ρόλο στην «Επτανησιακή Δημοκρατία» (1802-1807) που ιδρύθηκε με τη Συνθήκη του Τιλσίτ. (Βερέμης και Μιχαηλίδης, 2020, σ. 28) Το 1689 στον προπάππου του, Αντώνιο Μαρία δόθηκε ο τίτλος του κόμη από τον Κάρολο Εμμανουήλ της Σαβοΐας. Επιπροσθέτως, το οικογενειακό του όνομα συνδέεται με το Cape d' Istria (Cape Kamenjak της Κροατίας σήμερα) από όπου οι πρόγονοί του έφυγαν λόγω πολιτικών αναταραχών. (Πασπαλιάρης, 2009, σ. 27)



*Οι γονείς του Κυβερνήτη, Αντώνιος Μαρίας Καποδίστριας και Αδαμαντία Γονέμη.*

**ΠΗΓΗ:** <https://kapodistriais.digitalarchive.gr/kerkyraios.php>

Στο Πανεπιστήμιο της Πάδοβα σπούδασε Ιατρική, Φιλοσοφία και Νομική. Γνώριζε λατινικά, γαλλικά και ιταλικά. Από το 1797 άσκησε την ιατρική και συγκεκριμένα τη χειρουργική, επιδεικνύοντας τη γνήσια αγάπη του για τον συνάνθρωπο, παρέχοντας αμισθί τις υπηρεσίες τους και δημιουργώντας το 1802 τον Ιατρικό Σύλλογο της Κέρκυρας, στην ουσία τον πρώτο ιατρικό σύλλογο της Ελλάδας. (Πασπαλιάρης, 2014, σ. 37)

«Τι δυνάμεθα να πράξωμεν δι' αυτόν τον εξαιρετικόν Καποδίστρια...είναι ο Φοίνιξ της διπλωματίας» είχε αναφέρει ο Pieter de Rochemont για τις διπλωματικές δεξιότητες του Καποδίστρια. (Βερέμης και Μιχαηλίδης, 2020, σ. 30) και μας βοηθά με τη ρήση του, καθώς μας οδηγεί στο 1809 όπου γίνεται μέλος της διπλωματικής υπηρεσίας του Τσάρου της Ρωσίας, μια θέση που θα κρατήσει ως το 1822, στην οποία θα διαπρέψει με τις εξαιρετικές του γνώσεις και δεξιότητες και θα υπηρετήσει και θα προετοιμάσει αθόρυβα τον εθνικοαπελευθερωτικό αγώνα των Ελλήνων. Ο ισχυρός αντίπαλός του, ο Metternich είχε πει χαρακτηριστικά: «ο κόμης Καποδίστριας ήτο ο εκπρόσωπος μιας σχολής παραδόξου. Προσωπικώς δεν είχε οφθαλμών ειμή το ελληνικόν ζήτημα... αυτός ο υπουργός, ο περισσότερος Έλληνη ή Ρώσος». (Δεσποτόπουλος, 1989, σ. 9)

Ο άοκνος αγώνας του «Ιανού της Ελληνικής Επανάστασης» κατά τους Βερέμη και Μιχαηλίδη (Βερέμης και Μιχαηλίδης, 2020, σ. 40) για την απελευθέρωση της Ελλάδας δικαιώνεται το 1827 με το ψήφισμα της Τροιζήνας (Πασπαλιάρης, 2014, σ. 1221-123) όπου επισήμως του ανατίθεται η διακυβέρνηση του νεοσύστατου ελληνικού κράτους σε μια πολύ κρίσιμη στιγμή του αγώνα με τις τουρκικές δυνάμεις να ασκούν αφόρητη πίεση στις ελληνικές και με ένα κράτος καθημαγμένο, μέσα στα ερείπια. Το έργο που είχε αναλάβει ήταν εξαιρετικά δύσκολο, όμως κατόρθωσε να θέσει τα θεμέλια για την εσωτερική αναδιοργάνωση του ελληνικού κράτους και της εξωτερικής πολιτικής –που θα μας απασχολήσει-, δυο τομείς που, κατά τον Καποδίστρια, ήταν αλληλένδετοι.

Επικρίθηκε σφοδρά για τις πολιτικές που ακολούθησε, απέκτησε πολλούς εχθρούς και στο εσωτερικό και στο εξωτερικό περιβάλλον, τον κατηγόρησαν για εξουσιομανία κ.ά. Η έντονη αντιπαράθεσή του με το πολιτικό σύστημα και κατεστημένο που συνάντησε οδήγησε στη δολοφονία του στις 27 Σεπτεμβρίου 1831 έξω από την εκκλησία του Αγίου Σπυρίδωνα στο Ναύπλιο από τους Κωνσταντίνο και Γεώργιο Μαυρομιχάλη. (Βερέμης και Μιχαηλίδης, 2020, σ. 193-195).

## **Β.2 ΠΩΣ ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΟΥ ΙΩΑΝΝΗ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΑΝ ΤΗ ΧΑΡΑΞΗ ΤΗΣ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΤΟΥ ΝΕΟΣΥΣΤΑΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ**

Στην υποενότητα Α.2 αναφερθήκαμε στον ρόλο της προσωπικότητας του διαμορφωτή αποφάσεων και εξετάσαμε το θεωρητικό υπόβαθρο που τον πλαισιώνει. Στην παρούσα υποενότητα θα προσπαθήσουμε –όσο το δυνατόν πιο τεκμηριωμένα– να εφαρμόσουμε όσα περιγράψαμε στη μελέτη περίπτωσής μας. Ο Ιωάννης Καποδίστριας, κατά τον Δαφνή, «είναι και θα παραμείνει αμφίλεκτη προσωπικότητα» (Δαφνής, 2018, σ. 13) που άφησε ανεξίτηλο το σημάδι του στην οργάνωση πολλών κρατών, όπως η Ελβετία, και έθεσε τα θεμέλια του νεοσύστατου ελληνικού κράτους.

Όπως έχουμε ήδη αναφέρει η ψυχολογική ανάλυση των ηγετών είναι ιδιαίτερα δύσκολη. Αυτό ισχύει και στη δική μας μελέτη περίπτωσης. Όμως, κατά την επεξεργασία του υλικού μας εντοπίσαμε μια ενδιαφέρουσα πληροφορία που ίσως δίνει ένα ίχνος ψυχογράφησης του Κυβερνήτη. Η αγάπη για την πατρίδα του ήταν αδιαμφισβήτητη. Το αποδεικνύουν οι άοκνοι αγώνες του από το 1815. Στο επίπεδο της εξωτερικής πολιτικής εργάστηκε ασταμάτητα για τη διεύρυνση των συνόρων της Ελλάδας και την ανεξαρτησία της. Κατά τον Πασπαλιάρη «η συναίσθηση της υψηλής αποστολής που διακατείχε τον Ιωάννη [Καποδίστρια]» δεν ήταν τυχαία. Ο Αντώνιος Μαρία είχε διασχίσει με το άλογό του την Κωνσταντινούπολη, μεταφέροντας, ως εκπρόσωπος της Ιονίου Πολιτείας, το διάταγμα του σουλτάνου που αναγνώριζε την αυτονομία του πρώτου ελληνικού κράτους. (Πασπαλιάρης, 2009, σ. 31)

Αυτό το γεγονός ίσως να είχε αντίκτυπο στη ψυχοσύνθεσή του και να ενίσχυσε έντονα τους συναισθηματικούς παράγοντες που επηρεάζουν, κατά τη Hudson, τα κίνητρα στη λήψη αποφάσεων, ίσως μια οιονεί αυτοεκπληρούμενη προφητεία. (Hudson, 2017, σ. 87)

Προς επίρρωση αυτής της σκέψης θα μπορούσαμε να χρησιμοποιήσουμε και τη μακράιωνη μεταβίβαση των Ιονίων Νήσων από τον έναν ξένο διαχειριστή στον άλλο. Για αιώνες τα Ιόνια Νησιά ήταν κομμάτι της Βενετικής Πολιτείας και από τον Οκτώβριο του 1797 με τη υπογραφή της Συνθήκης του Κάμπο Φόρμιο περνούν στη δικαιοδοσία της Γαλλίας για είκοσι μήνες. Ο Ναπολέων Βοναπάρτης γνώριζε πολύ καλά πόσο σημαντική ήταν η γεωστρατηγική θέση των Ιονίων Νήσων και το πόσο θα καθόριζαν τα σχέδια του για την Ανατολή και τη Βαλκανική. Ακολουθεί η συνθηκολόγηση μεταξύ Γαλλίας και Ρωσίας-Τουρκίας το 1799 όπου ανοίγει τον δρόμο για την δημιουργία του πρώτου τμήματος μιας ελεύθερης Ελλάδας. (Τούντα-Φεργάδη, 2009, σ. 9-11) Επομένως, θα μπορούσαμε να πούμε ότι η εικόνα μιας ανελεύθερης πατρίδας ήταν βαθιά χαραγμένη μέσα του, τον επηρέασε βαθιά και το αξίωμα που έλαβε ως Κυβερνήτης ενός ασχημάτιστου ακόμα κράτους που πάλευε για την ελευθερία του και την εδαφική του ακεραιότητα δεν ήταν τυχαίο γεγονός, ίσως ήταν μια προδιαγεγραμμένη πορεία, ασυνειδήτως να «προγραμματίστηκε» για αυτό το πεπρωμένο.

Πριν προχωρήσουμε περαιτέρω, θα δώσουμε το στίγμα της εξωτερικής πολιτικής του Καποδίστρια. Η επίτευξη της ανεξαρτησίας και η διεύρυνση των συνόρων της Ελλάδας ήταν οι κυρίαρχοι στόχοι του και ο έμπειρος διπλωμάτης κινήθηκε γύρω από αυτό. Κατά το 1828-1829 η εξωτερική πολιτική του είχε επικεντρωθεί στη σύναψη ικανοποιητικών σχέσεων με τις Μεγάλες Δυνάμεις για να επιτύχει μια «ευνοϊκή διαμεσολάβηση» των στόχων του και μετά την υπογραφή του Πρωτοκόλλου του 1830 επικεντρώθηκε στη δημιουργία καλών ελληνοτουρκικών σχέσεων. (Γεωργής, 2021, σ. 158)



*Έργο άγνωστου ζωγράφου που απεικονίζει τον Καποδίστρια ως Κυβερνήτη της Ελλάδας, περ. 1829-1831. Ιδιωτική συλλογή*

**ΠΗΓΗ:** <https://kapodistrias.digitalarchive.gr/politikos.php>

Θα εξετάσουμε τον Καποδίστρια ως έναν παράγοντα που επιδρά καταλυτικά στη διαμόρφωση των αποφάσεων. Η εν λόγω διαπίστωση διαφαίνεται από το γεγονός ότι ως δεξιοτέχνης διπλωμάτης απέφυγε τη δημιουργία ειδικής υπηρεσίας ή την ανάθεση τέτοιων καθηκόντων (θεμάτων εξωτερικής πολιτικής) στο Πανελλήνιο διότι –κατά την άποψή του- θα έπρεπε χωρίς περαιτέρω περισπασμούς να αφοσιωθεί πλήρως στη χάραξη της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής. Η κονίστρα της ευρωπαϊκής διπλωματίας θα προσδιόριζε όχι μόνο την τύχη της Επανάστασης, αλλά και την τύχη του νεοσύστατου κράτους. (Γεωργής, 2021, σ. 113) Μέσα στο πλαίσιο αυτής της λογικής κινήθηκε άμεσα ως προς την κατεύθυνση της δημιουργίας ελληνικού προξενικού δικτύου και αναλόγων υπηρεσιών και προώθησε τη σύσταση των πρώτων ελληνικών Προξενείων. (Γεωργής, 2021, σ. 112) Αντιλαμβανόταν ότι με την έλευση αντιπροσώπων των Μεγάλων Δυνάμεων το ελληνικό κράτος λάμβανε διεθνή αναγνώριση που ίσως οδηγούσε στην ανεξαρτησία του.

Ας εξετάσουμε τώρα τον Καποδίστρια υπό τη ματιά της Hermann: Οι γνώσεις του και η εμπειρία του επί του θέματος είναι αδιαμφισβήτητες καθώς και το ενδιαφέρον του για την εξωτερική πολιτική, οπότε και η εμπλοκή του, όπως έχουμε ήδη επισημάνει, ήταν μεγάλη. («Ο Καποδίστριας δούλευε στο «ημίφως της διπλωματικής αρένας»», «... οι θέσεις δεν ανατίθενται στον καθένα, ανήκουν σε άτομα με υψηλό δείκτη νοημοσύνης και την ανάλογη δυναμική ψυχοσύνθεση», (Πασπαλιάρης, 2014, σ. 41)) Η διπλωματική του εμπειρία –γνώριζε «πώς να κινηθεί αποτελεσματικά στους μαιάνδρους της ευρωπαϊκής διπλωματίας» (Κλάψης, 2021, σ. 86)- επιβεβαιώνεται ήδη από τις πρώτες κινήσεις του ως επίσημος εκπρόσωπος του ελληνικού κράτους με τις περιοδείες του στις Αυλές των Μεγάλων Δυνάμεων, πριν καν φτάσει στην Ελλάδα, για να κερδίσει τη στήριξή τους, κυρίως την οικονομική και πολιτική. Επίσης, τα υπομνήματά του προς τις Μεγάλες Δυνάμεις αποδεικνύουν περίτρανα τις εξαιρετικές διαπραγματευτικές του ικανότητες και τη διπλωματική του εμπειρία.

Η μεγάλη του πείρα τον έκανε να εντοπίζει πάντα τη μεγάλη εικόνα και να κινείται στρατηγικά. Ένα τέτοιο παράδειγμα είναι η κατανόηση της διασύνδεσης εξωτερικής και εσωτερικής πολιτικής.

Διέβλεπε ότι η εσωτερική σταθεροποίηση της καθημαγμένης Ελλάδας θα βελτίωνε τη θέση της στη διεθνή σκακιέρα. (Κλάψης, 2021, σ. 86-87) Αυτό, όμως, θα το αναλύσουμε εκτενώς παρακάτω. Επίσης, πολύ έξυπνα προσπάθησε να δημιουργήσει «εδαφικά τετελεσμένα» που θα ωφελούσαν την ελληνική πλευρά. Ο συλλογισμός του απέρρευε από τα διδάγματα της ιστορίας: όποιος είχε τον έλεγχο μιας περιοχής κατά πάσα πιθανότητα η περιοχή αυτή θα κατέληγε σε αυτόν, δηλαδή ένα η δημιουργία τετελεσμένου σε στρατιωτικό επίπεδο θα μπορούσε να μετουσιωθεί σε πολιτικό και διπλωματικό κεκτημένο. (Κλάψης, 2021, σ. 89) Επιπροσθέτως, η διπλωματική του ευφυΐα αναδεικνύεται από το γεγονός ότι διείδε πως στο δίλημμα διεύρυνση συνόρων ή ανεξαρτησία έπρεπε να ακολουθήσει, αν θέλει να επιτύχει, την τακτική της αποσυσχέτισης των δύο θεμάτων. (Κλάψης, 2021, σ. 92)

Άλλη παράμετρος που απασχόλησε τη Hermann είναι η προσαρμοστικότητα του ηγέτη στην περιρρέουσα ατμόσφαιρα: συναντάμε την ευελιξία του στην άρνηση οποιασδήποτε συμμόρφωσης όταν ο Dawkins ζήτησε –σύμφωνα με το Πρωτόκολλο του Λονδίνου του 1829- την άμεση αποχώρηση του ελληνικού στρατού από τη Στερεά Ελλάδα. Έκανε ιδιαίτερα χρήση της τακτικής του «δια βαθμών χωρείν» όταν αισθανόταν ότι το κλίμα δεν ήταν το αναμενόμενο, ειδικά όταν υπήρχαν προτάσεις των Μεγάλων Δυνάμεων όχι τόσο υποστηρικτικές προς την Ελλάδα. Μόλις επιτύχαινε κάτι θετικό, προχωρούσε σε κάτι τολμηρότερο. (Γεωργής, 2021, σ. 114)

Αξιοσημείωτοι είναι οι ελιγμοί του για την εκμετάλλευση των αντιφατικών συμφερόντων των Μεγάλων Δυνάμεων. Ειδικά ο πόλεμος του 1828 μεταξύ Ρωσίας-Οθωμανικής Αυτοκρατορίας ήταν για αυτόν ιδιαίτερα ευνοϊκό συμβάν καθώς χρησιμοποίησε τον φόβο της Μεγάλης Βρετανίας για τη ρωσική επέκταση, προκρίνοντας ως συνετότερη επιλογή αυτή της ελληνικής ανεξαρτησίας και κατόπιν μια μελλοντική διεύρυνση των συνόρων στη γραμμή Αμβρακικού-Παγασητικού ως ανάχωμα απέναντι στη Ρωσία. (Κλάψης, 2021, σ. 91-92) Επιπροσθέτως, με την υπογραφή του Πρωτοκόλλου του Λονδίνου το 1830 έχουμε μια διεθνή αναγνώριση της ελληνικής ανεξαρτησίας, όμως τα περιορισμένα σύνορα παραμένουν (Αχελώος-Σπερχειός).



Η παρελκυστική διαχείριση του χρόνου, παραπέμποντας το θέμα των συνόρων στις αρμοδιότητες της Γερουσίας, τον οδήγησε στο νέο Πρωτόκολλο του 1831 και στην επέκταση των συνόρων. (Κλάψης, 2021, σ. 93-94)

Τέλος, κλείνοντας, θα προσπαθήσουμε στην υποενότητα μέσω της ανάλυσης περιεχομένου να εντοπίσουμε κάποια από τα επτά γνωρίσματα της προσωπικότητας του ηγέτη, κατά τη Hermann, τα οποία έχουμε παρουσιάσει στο Α΄ Κεφάλαιο:

1. Προσήλωση στο καθήκον: «Η ευθύνη που μου ανατέθηκε είναι μεγάλη, και όσο βαρύτερη γίνεται, τόσο εκουσίως την αποδέχομαι»-Επιστολή προς τον Ναύαρχο Κόδριγκτον, 28 Ιανουαρίου 1828 (Δαφνής, 198, σ. 314)
2. Αυτοπεποίθηση, ανάγκη για ισχύ και επιρροή: «να φέρω στους Έλληνες μεγαλύτερη βοήθεια, να έχω τον καιρό να διαπραγματευθώ ένα δάνειο ευρωπαϊκό και να ανατάξω τα οικονομικά τους». (Δεσποτόπουλος, 1996, σ. 88)
3. Δυσπιστία απέναντι στους άλλους: «Η δυσάρεστη συνέπεια όλων των σκευωριών είναι η εξής: οι ταραχές που υποκινούνται από τους δήθεν πατριώτες δίνουν στους ενοικιαστές την πρόφαση να αναβάλουν την πληρωμή...». (Ευαγγελίδης, 1996, σ. 376)-«Ενώ οι Δυνάμεις ασχολούνται χωρίς αμφιβολία να διορίσουν αντιπροσώπους τους στην Ελλάδα, ίσως συμφέρει να εξεταστεί αυτό ως προς το σε τι αποβλέπουν». (Ευαγγελίδης, 1996, σ. 113-114)

### **B.3 ΑΝΤΙΠΟΛΙΤΕΥΣΗ-ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ ΚΑΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ**

Η παρούσα υποενότητα συνδέεται με την υποενότητα του πρώτου κεφαλαίου που εξετάζει τα πολιτικά κόμματα. Οι θεωρίες που αναπτύξαμε βρίσκονται σε άμεση συνάφεια με τη μελέτη περίπτωσή μας. Στην περίπτωσή μας τα πολιτικά κόμματα της εποχής, όπως εύστοχα σημειώνει ο Βακαλόπουλος, δεν αποτελούσαν κόμματα με συγκεκριμένες αρχές και οργανωμένη ιδεολογία, αλλά ομάδες ατόμων που δυσθυμούσαν απέναντι στις κυβερνητικές κατευθύνσεις, ειδικά μετά τη μη υλοποίηση των αιτημάτων τους. (Βακαλόπουλος, 2009, σ. 562-563) Η σκέψη αυτή συνάδει άψογα με το συμπέρασμα του King όπου κάνει λόγο για «σχεδιασμένες δράσεις των συμμετεχόντων στο πολιτικό σύστημα». (Paterson, 1981, σ. 228-229) Επίσης, θα διαπιστώσουμε πως τα πολιτικά κόμματα λειτούργησαν και σαν διαμεσολαβητές αιτημάτων του λαού και σαν συντονιστές δράσεων, πχ. τα γεγονότα του Πόρου. Εννοείται πως η συμμετοχή στην εξουσία ήταν κάτι που διέτρεχε τα κόμματα και η εμπλοκή των Μεγάλων Δυνάμεων ενίσχυε την αντιπαλότητα μεταξύ τους καθώς οδηγούσε στην εσωτερικοποίηση των θεμάτων εξωτερικής πολιτικής.

Ο Λούκος αρχικά τα ονομάζει φατρίες –μετά εξελίχθηκαν σε κόμματα- που είχαν προσχωρήσει στην υποστήριξη των Μεγάλων Δυνάμεων με σκοπό να επιτύχουν μια ευεργετική αντιμετώπιση του ελληνικού ζητήματος, καθώς και την ενδυνάμωσή τους στο πολιτικό σκηνικό της Ελλάδας. (Λούκος, 1988, σ. 18) Οι μεταξύ τους διαμάχες τους ωθούσαν στην επιλογή ενός ηγέτη που θα ήταν αποκομμένος από τους διαξιφισμούς τους και ικανός διπλωμάτης για να χαράξει την εξωτερική πολιτική.

Η ρωσική φατρία με πυρήνα τον Θεόδωρο Κολοκοτρώνη προβαίνει στην επιλογή του Καποδίστρια με σκοπό να αποδυναμώσει τη βρετανική φατρία και βλέποντας στο πρόσωπο του έναν μη επίσημο αντιπρόσωπο της ρωσικής Αυλής.

Η γαλλική φατρία, με εκπρόσωπο τον Ιωάννη Κωλέττη, συμφωνεί με απώτερο σκοπό τον περιορισμό της βρετανικής φατρίας. Από την άλλη πλευρά, η βρετανική, με κυριότερους εκπροσώπους τους Μαυροκορδάτο, Ζαΐμη, Μιαούλη, έχουν ενδιασμούς για προφανείς λόγους οι οποίοι κάμπτονται με τους διορισμούς του Richard Church και Thomas Cochrane ως αρχηγών του ελληνικού στόλου και στρατού. (Λούκος, 1988, σ. 19-22)

### ΟΙ ΕΚΠΡΟΣΩΠΟΙ ΤΩΝ ΦΑΤΡΙΩΝ



*Θεόδωρος Κολοκοτρώνης-Ρωσική φατρία*



*Ιωάννης Κωλέττης-Γαλλική φατρία*



*Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος-Βρετανική φατρία*

Ποια ήταν η αντίδραση του Καποδίστρια; Κατά τον Δαφνή, ο Καποδίστριας ήξερε με τι θα ερχόταν αντιμέτωπος. Ήξερε πολύ καλά ότι θα συναντούσε σθεναρή αντίσταση και ισχυρές αντιδράσεις καθώς θα ήταν υποχρεωμένος να μην αξιοποιήσει πολλούς από αυτούς που αγωνίστηκαν. (Δαφνής, 2018, σ. 596) Οι παλιοί προεστοί, οι καπεταναίοι, η ελίτ προσδοκούσαν στην συμμετοχή τους στην εξουσία και στην αξιοποίηση τους όταν όμως είδαν τη διαφορετική προσέγγιση του Καποδίστρια και τη συγκέντρωση των εξουσιών στο πρόσωπό του εξανέστησαν. Ένα παράδειγμα εσωτερικοποίησης της εξωτερικής πολιτικής ήταν οι αναταραχές στη Δυτική Στερεά Ελλάδα και τη Βορειοδυτική Πελοπόννησο που κορυφώνονται στις αρχές του 1830 με τη γνωστοποίηση του Πρωτοκόλλου της 3<sup>ης</sup> Φεβρουαρίου, βάσει του οποίου έμειναν εκτός της ελληνικής επικράτειας η Ακαρνανία και η Αιτωλία, γεγονός που οι αντιπολιτευόμενοι το χρησιμοποίησαν ως μομφή. (Βακαλόπουλος, 2009, σ. 531)

Κατά το 1829 οι όχι τόσο ευοίωνες φήμες για τις εξελίξεις στο πλαίσιο της Διάσκεψης του Λονδίνου αναστατώνουν τον Καποδίστρια. Προς επίρρωση αυτής της κατάστασης έρχεται η αντίδραση των κοτζαμπάσηδων της Πελοποννήσου και των εφοπλιστών της Ύδρας. Ο Καποδίστριας για να αποτινάξει τις κατηγορίες για αυταρχισμό αντιδρά ως εξής: δίνει σχετική εντολή να αρχίσουν οι προετοιμασίες για τη σύγκληση εθνοσυνέλευσης και προοιωνίζει μια αναδιαμόρφωση της κυβερνητικής δομής που θα παραπέμπει στα δυτικά πρότυπα. (Βακαλόπουλος, 2009, σ. 387-388)

Από όσα έχουμε αναφέρει διαφαίνεται ξεκάθαρα η θεωρία που έχουμε ήδη σημειώσει, η προώθηση ενός θέματος διεθνούς ενδιαφέροντος για την αντιμετώπιση ενός πολιτικού αντιπάλου. Οι κατηγορίες της αντιπολίτευσης συνοψίζονται ως εξής: μεσολαβητής των ρωσικών συμφερόντων, αναστολή του συντάγματος και καταπάτηση ελευθεριών, αποκομμένος από την ελληνική πραγματικότητα, υποστήριξη των Επτανήσιων κ.ά.

Η Συνθήκη της Αδριανούπολης (2/14 Σεπτεμβρίου 1829) ενδυναμώνει την αντιπολίτευση η οποία δεν έχει καμία ιδεολογική ή άλλου είδους ενότητα ή σύμπνοια, παρά μόνο την απομάκρυνσή του για λόγους που αναφέραμε- και συναρτάται άμεσα με τον καθορισμό των συνόρων και τη μορφή του πολιτεύματος.

Επομένως, έχουμε τη σύγκρουση των βρετανικών και ρωσικών συμφερόντων και τον Wellington<sup>1</sup> να κατηγορεί τον Καποδίστρια ότι παρακινεί εξεγέρσεις στα Επτάνησα. Η ρήξη αυτή συμπαρασύρει και τη βρετανική φατρία (Μαυροκορδάτος, Κουντουριώτης, Τομπάζης, Μιαούλης) που θα συντονίσει τις ενέργειες κατά του Καποδίστρια αργότερα στην Ύδρα. (Βερέμης και Μιχαηλίδης, 2020, σ. 152-153)

Το 1829 ο Καποδίστριας αντιλαμβάνεται το αρνητικό κλίμα που διαμορφώνει η αντιπολίτευση και θέλει να το αντιμετωπίσει δυναμικά. Μιλά για τη χρήση εθνοφυλάκων στις επαρχίες και θεωρεί ότι όλο αυτό το κλίμα καλλιεργείται από διεθνείς παράγοντες. Σε επιστολή του γράφει ότι δεν επιθυμούν να αφήσουν την Ελλάδα στην ησυχία της, αλλά επιδιώκουν τη δημιουργία αναταραχών για να επιτύχουν όσα θέλουν να επιβάλλουν. (Βερέμης και Μιχαηλίδης, 2020, σ. 155)

1. *Arthur Wellesley, an chéad Diúc Wellington: Βρετανός Πρωθυπουργός από το 1828 και μετά. Μετά τη νίκη του έναντι των στρατευμάτων του Ναπολέοντα το 1809 στην Ταλαβέρα ντε λα Ρέινα, το 1812 στη Σαλαμάνκα, το 1813 στη Βιτόρια και μετά τη νίκη στην Τουλούζη το 1814, όταν επέστρεψε στην πατρίδα του απένειμαν τον τίτλο του Πρώτου Δούκα του Wellington, <https://kerchtt.ru/el/pervyi-gercog-vellington-biografiya-eho-velikoi-pobedy/>*

Το 1830 το χάσμα αντιπολίτευσης-Καποδίστρια δεν μπορεί να γεφυρωθεί και ο Καποδίστριας δείχνει ανοιχτά τη δυσαρέσκειά του. Απευθυνόμενος στον Λεοπόλδο<sup>2</sup> του Σαξ Κόμπουργκ γράφει: «καθώς και αλλού και εν Ελλάδι υπάρχουσι κακαί κεφαλαί και πολυπράγμονες άνθρωποι», «...δεν παύουσι σπείροντες τη διχόνοια». (Βερέμης και Μιχαηλίδης, 2020, σ. 166-167) Η συμπεριφορά του Dawkins<sup>3</sup> απλώς ρίχνει λάδι στη φωτιά με αποκορύφωμα της σύγκρουσης αντιπολίτευσης-Καποδίστρια την πυρπόληση τον Αύγουστο του 1831 του ελληνικού πολεμικού στόλου στον Πόρο από τον Ανδρέα Μιαούλη. Στην Ύδρα το παρασκήνιο κορυφώνεται με την εμπλοκή αξιωματούχων των Δυνάμεων να είναι πολύ ισχυρή, χωρίς να γνωρίζουμε επακριβώς τι ήταν αυτό που τους παρακινούσε, δίνοντας λανθασμένα μηνύματα υποστήριξης στην αντιπολίτευση που ήδη φλερτάρει μια μερίδα της με την ιδέα της δολοφονίας. Ο Δημήτριος Υψηλάντης ήταν από τους ελάχιστους που κρατούσε μια μετριοπαθή στάση τονίζοντας ότι ο Καποδίστριας δεν είναι τυραννικός και ότι η δολοφονία τυράννων δεν αποτελεί κάτι ενάρετο. (Βερέμης και Μιχαηλίδης, 2020, σ. 173)

2. *Λεοπόλδος του Σαξ Κόμπουργκ ή αλλιώς Λεοπόλδος ο Α΄ του Βελγίου. Ήταν ο πρώτος βασιλιάς των Βέλγων από το 1831-1865. Οι Μεγάλες Δυνάμεις πρότειναν στον Λεοπόλδο να γίνει ο βασιλιάς του νεοσύστατου ελληνικού κράτος, ο οποίος παρά την αρχική αποδοχή του, απέρριψε την πρόταση και το 1831 αποδέχθηκε τον θρόνο του βελγικού κράτους.*  
[https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9B%CE%B5%CE%BF%CF%80%CF%8C%CE%BB%CE%B4%CE%BF%CF%82\\_%CE%91%CE%84\\_%CF%84%CE%BF%CF%85\\_%CE%92%CE%B5%CE%BB%CE%B3%CE%AF%CE%BF%CF%85](https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9B%CE%B5%CE%BF%CF%80%CF%8C%CE%BB%CE%B4%CE%BF%CF%82_%CE%91%CE%84_%CF%84%CE%BF%CF%85_%CE%92%CE%B5%CE%BB%CE%B3%CE%AF%CE%BF%CF%85)
3. *Dawkins: Βρετανός αντιπρέσβης στην Ελλάδα με έντονη αντικαποδιστριακή δράση.*  
<https://www.kapodistrias.info/eksoteriki-politiki/exthrikes-energeies-ton-agglon-enantion-toy-kapodistria>

Πριν κλείσουμε την υποενότητα αυτή θα παρουσιάσουμε και κάποια επιπλέον συμπεράσματα που αποδεικνύουν πως η αντιπαλότητα του Καποδίστρια με την αντιπολίτευση επηρέασε κατά κάποιο τρόπο τη διπλωματική στρατηγική του. Οι επαναστάσεις που υποκινούνταν από την αντιπολίτευση φοβόταν πως θα οδηγούσαν σε αναρχία και ξεσηκωμό των ελληνικών στρατευμάτων. Τα δημόσια οικονομικά ήταν σε άθλια κατάσταση και η πληρωμή των μισθών του στρατεύματος ήταν μια πολύ δύσκολη εξίσωση. Η αντιπολίτευση χρησιμοποίησε αυτή τη δυσαρέσκεια προς όφελός της και για να πλήξει το προφίλ του Καποδίστρια. Αποτέλεσμα: ο στρατός της Δυτικής Στερεάς απαίτησε τις απολαβές του πολύ δυναμικά. Η κρίση ξεπεράστηκε με την παρέμβαση του Κωλέττη και την αποστολή χρημάτων. Όμως, ακολούθησε ο στρατός της Ανατολικής Στερεάς με τον στρατό του Υψηλάντη να αποχωρεί από τη Θήβα, την Ελευσίνα και τη Σαλαμίνα. Αυτό ανησύχησε ιδιαίτερα τον Καποδίστρια διότι θα διακινδύνευε όλο το οικοδόμημα για την επίτευξη των βασικών του διπλωματικών στόχων –η Ελλάδα θα φάνταζε σαν μια άναρχη χώρα, χωρίς κάποιος να μπορεί να επιβάλλει την τάξη- και ίσως οδηγούσε μια παρέμβαση των Μεγάλων Δυνάμεων που θα είχε δυσάρεστα αποτελέσματα και ίσως να οδηγούσε στη διαχείριση από μια ξένη στρατιωτική δύναμη. (Λούκος, 1988, σ 129-130)

Επίσης, εκμεταλλεύτηκε την επικριτική διάθεση της Αντιπολίτευσης κατά την Δ΄ Εθνοσυνέλευση του Άργους το 1829 και με τον αυτοπεριορισμό που επεφύλασσε για τον εαυτό του δημιούργησε –παρά τις αντιδράσεις των αντιπρέσβων για συμπόρευση με τα συμφωνηθέντα της Συνθήκης του Ιουλίου του 1827- ένα ισχυρό πρόσχημα αντίστασης στις μελλοντικές απαιτήσεις των Δυνάμεων κάνοντας σαφές ότι οποιαδήποτε συμφωνία μεταξύ του Καποδίστρια και των Δυνάμεων δεν θα είχε καμία υπόσταση αν δεν κυρώνονταν από τους εκπροσώπους του έθνους. (Λούκος, 1988, σ 127)



## **B.4 ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΚΑΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ: ΠΩΣ ΕΠΗΡΕΑΣΑΝ ΤΟΝ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑ ΣΤΗ ΛΗΨΗ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ; Η ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΑΝΑΔΙΟΡΓΑΝΩΣΗ ΕΠΗΡΕΑΖΕΙ ΤΗΝ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ;**

Το θεωρητικό πλαίσιο του Putman, του Rosenau και Hass, που έχουμε ήδη αναφέρει, βρίσκει –κατά την άποψή μας- πλήρη εφαρμογή στην περίπτωση που εξετάζουμε. Ο Καποδίστριας αντιλήφθηκε ευθύς αμέσως τη διάχυση της εξωτερικής πολιτικής στην εσωτερική και το πόσο σημαντικό παράγοντα αυτή αποτελούσε για την επιτυχή διαχείριση και των δυο πολιτικών. Γνώριζε πολύ καλά ότι ήταν δυο αλληλένδετες πολιτικές. (Κλάψης, 2021, σ. 87)

Κατά την άποψή μας, η περίπτωση του ελληνικού κράτους τη δεδομένη χρονική στιγμή άρει κάπως τους προβληματισμούς του Hill ως προς τη θεωρία του Putman («πολλαπλές σκακιέρες που να μην συνάδουν πάντα με τα εσωτερικά ζητήματα» (Χιλ, 2018, σ. 310)) διότι η περίπτωση αυτή μας πάει πίσω στον χρόνο. Η άποψη του Hill εναρμονίζεται πλήρως με τα σημερινά δεδομένα, π.χ. η πολυεπίπεδη διακυβέρνηση στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στην περίπτωσή μας θα δούμε πώς η δημοσιονομική και στρατιωτική εξυγίανση και η διαμόρφωση κλίματος ασφάλειας επηρέασε την χάραξη της εξωτερικής πολιτικής από τον Καποδίστρια.

Ο Καποδίστριας όταν έφτασε στην Ελλάδα βρήκε τα ταμεία της άδεια και την χώρα υποθηκευμένη. Ο γνωστός φιλέλληνας Eynard ήταν ένα σημαντικό στήριγμά του. Το 1828 προβαίνει στην ίδρυση της «Εθνικής Χρηματιστικής Τράπεζας» για να δώσει τον δημοσιονομικό τόνο που θέλει να δημιουργήσει, καλώντας όλους τους Έλληνες, τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό, να εμπιστευτούν τις καταθέσεις τους σε αυτή. (Βερέμης και Μιχαηλίδης, 2020, σ. 114)

Μην ξεχνάμε και την κυκλοφορία του φοίνικα, του πρώτου νομίσματος του ελληνικού κράτους. Με αυτούς τους τρόπους προσπαθεί να δείξει στο διεθνές περιβάλλον ότι δημιουργείται στη χώρα σιγά-σιγά μια διάθεση για οικονομική σταθεροποίηση που θα έκανε τη χώρα έναν εν δυνάμει αξιόπιστο σχετικά δανειολήπτη. Επίσης, η παράδοση στον έλεγχο του Καποδίστρια των κάστρων της Ακροναυπλίας, του Παλαμηδίου και του Ακροκορίνθου μέσα στο εχθρικό κλίμα που επικρατούσε (Θεοδωράκης Γρίβας-Γιαννάκης Στράτος<sup>4</sup>) έβγαζε στο εξωτερικό την εικόνα μιας χώρας όπου ο θρυμματισμός της εξουσίας είχε εγκαταλειφθεί και ισχυροποιούσε το διαπραγματευτικό προφίλ του Κυβερνήτη. (Βερέμης και Μιχαηλίδης, 2020, σ. 98)

Η θεωρία των δυο ταμπλό του Putman εντοπίζεται και στα εξής γεγονότα: Η οργάνωση του τακτικού στρατού υπηρέτησε άμεσα τον σκοπό του για τη διεύρυνση των συνόρων και ήταν πρώτιστο μέλημα που κατόπιν μετατράπηκε σε ανυπέρβλητο αυτοσκοπό. (Βερέμης και Μιχαηλίδης, 2020, σ. 103) Τα τουρκοαιγυπτιακά στρατεύματα στη Ρούμελη αποτελούσαν μια συνεχή απειλή, επομένως ένας τακτικός στρατός θα παρείχε αίσθημα ασφάλειας και θα ενδυνάμωνε την εικόνα ότι στην Ελλάδα υπάρχει κεντρική εξουσία που λαμβάνει αποφάσεις και καθοδηγεί. Ως απότοκο όλων αυτών θα ήταν η ισχυροποίηση της διεθνούς της θέσης. Όλη η προσπάθεια αυτή είχε ως αποκορύφωμα τη μάχη της Πέτρας (12 Σεπτεμβρίου 1829) με επικεφαλής τον Δημήτριο Υψηλάντη που οδήγησε στην Οθωμανική Αυτοκρατορία σε αποδοχή των συνθηκών και στην αποχώρηση της από την ανατολική Στερεά Ελλάδα (εκτός Ακρόπολης και Μπουντουνίτσας). (Βερέμης και Μιχαηλίδης, 2020, σ. 105)

4. Δυο πολλοί ισχυροί πολέμαρχοι όπου συγκρούονταν μεταξύ τους (ο Γρίβας ήλεγχε το Παλαμήδη και ο Στράτος την Ακροναυπλία) και διεκδικούσαν από το κράτος με εκβιαστικό τρόπο τους μισθούς τους. (Βερέμης και Μιχαηλίδης, 2020, σ. 98)

Επίσης, αρνήθηκε την απομάκρυνση των στρατευμάτων από την Ακαρνανία προφασιζόμενος την αντίδραση της τοπικής κοινωνίας, καθώς και τη διατήρηση της ασφάλειας στη περιοχή των συνόρων που είχαν προταθεί. Οι κινήσεις του ήταν ιδιαίτερος εύστοχος διότι κατάφερε την εμπλοκή των γαλλικών δυνάμεων και άνοιξε ο δρόμος για τη παρουσία ελληνικού εκπροσώπου την Επιτροπή Οροθεσίας. Επομένως, η στρατηγική του διπλωματικού και εδαφικού τετελεσμένου, όπως γνωρίζουμε, στέφθηκε με απόλυτη επιτυχία. (Γεωργής, 2021, σ. 171)

Πολύ σημαντικές κινήσεις που υποδηλώνουν τη διάδραση εσωτερικής και εξωτερικής πολιτικής ήταν η καταπολέμηση της ληστείας και την πειρατείας (κατ' επέκταση υπήρξε και η αναδιοργάνωση του Ναυτικού, φρεγάτες «Ελλάς» και «Καρτερία»), έργο δύσκολο διότι πολλοί από τους πειρατές ήταν Έλληνες, όμως έδωσε ιδιαίτερη ώθηση στην ανάπτυξη του εμπορίου (οι ασφαλείς θαλάσσιοι δίοδοι έπαιξαν ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο για τις Μεγάλες Δυνάμεις), ισχυροποίησε τα νησιά, αύξησε το δημόσιο χρήμα και άρχισε να εδραιώνει την άποψη περί κράτους δικαίου στην Ελλάδα. (Βερέμης και Μιχαηλίδης, 2020, σ. 99)

Αξιοπρόσεκτη ήταν και η διασυνοριακή ασφάλεια και συνεργασία που προσπάθησε να καλλιεργήσει με την Οθωμανική Αυτοκρατορία, (οικοδόμηση σχέσεων καλής γειτονίας) με την πάταξη παραβατικών συμπεριφορών και τη μείωση των εγκλημάτων, πράξη ιδιαίτερα δύσκολη αν λάβουμε υπόψη την εμπόλεμη κατάσταση των δυο χωρών. Η πράξη του αυτή κατόρθωσε να παρουσιάσει την Ελλάδα ως ένα κράτος που διέπεται από ένα νομικό πλαίσιο και ενδιαφέρεται για την ανάπτυξη σχέσεων καλής γειτονίας με την Οθωμανική Αυτοκρατορία, ένα πολύ σημαντικό βήμα για τη δημιουργία διεθνούς υπόστασης. (Γεωργής, 2021, σ. 174) Επομένως, είναι ξεκάθαρο ότι όλες αυτές οι κινήσεις σαφώς απέβλεπαν στην ισχυροποίηση της θέσης της Ελλάδας στη σκακιέρα της διεθνούς πολιτικής.

Κλείνοντας, θα αναφέρουμε μια τελευταία πτυχή που δείχνει πως η εσωτερική πολιτική εμπλέκεται στη διαμόρφωση της εξωτερικής. Οι πιέσεις που δέχεται στο εσωτερικό ο διαμορφωτής αποφάσεων κάποιες φορές επιδρούν ευεργετικά. Η επίκληση της φράσης «τα χέρια μου είναι δεμένα» βρίσκει πλήρη εφαρμογή στη περίπτωση του Πρωτοκόλλου του 1830 όπου τα όρια της Ελλάδας συρρικνώνονταν αισθητά.

Ο έμπειρος διπλωμάτης, αφού ενημερώθηκε από τους αντιπρόσβεις για το αν υπάρχουν επαχθείς μυστικοί όροι για την Ελλάδα, αποδέχθηκε τους όρους του χωρίς να αναφερθεί στα σύνορα. Τους ευχαρίστησε λέγοντας ότι η Ελλάδα θα οφείλει αιώνια ευγνωμοσύνη σε αυτούς που την ευεργετούν, όμως το θέμα αυτό ανήκει στους Πληρεξούσιους του Έθνους, τη Γερουσία. (Γεωργής, 2021, σ. 159-160), η οποία όμως είχε διαλυθεί. Η παρελκυστική αυτή πολιτική του έδωσε τον απαιτούμενο χρόνο να αναδιπλωθεί και να αλλάξει εντελώς τους όρους του Πρωτοκόλλου. Αποτέλεσμα: Το Πρωτόκολλο του 1831 που διατράνωνε την ανεξαρτησία της Ελλάδας με μεγεθυμένα τα σύνορά της. (Αμβρακικός-Παγασητικός). (Κλάψης, 2021, σ. 93-94)

## **B.5 ΜΕΓΑΛΕΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΚΑΙ ΜΕΤΤΕΡΝΙΧ: ΠΩΣ ΕΠΗΡΕΑΣΑΝ ΤΟΝ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑ ΣΤΗ ΛΗΨΗ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ;**

Από τη διπλωματική αυτή εργασία δεν θα μπορούσε να μην εξεταστεί, έστω και συνοπτικά, ο ρόλος των Μεγάλων Δυνάμεων στη λήψη αποφάσεων από τον διαμορφωτή. Επίσης, θεωρούμε σημαντικό να γίνει και μια αναφορά στον άσπονδο εχθρό του Καποδίστρια, τον Καγκελάριο της Αυστρίας Metternich και πώς με τη στάση του προώθησε την ανεξαρτησία της Ελλάδας και «βοήθησε» τον ιδεολογικό και πολιτικό του αντίπαλο.

Όπως μας πληροφορεί ο Woodhouse ο Καποδίστριας εξαρτιόταν από τη στάση των Μεγάλων Δυνάμεων, διότι η αναγνώριση της Ελλάδας ως κράτος δεν είχε ακόμα επιτευχτεί και η συνομολόγηση και των τριών Δυνάμεων ήταν πολύ σημαντική για να κερδίσει ικανοποιητικά εδαφικά όρια και για να γίνει αποδεκτή η πολιτειακή συγκρότηση που επιζητούσε. Για αυτό τον λόγο προέκρινε μια συντονισμένη δράση των Μεγάλων Δυνάμεων παρά την ανάμειξη μόνο μίας. (Woodhouse, 2020, σ. 517-518)

Εννοείται πως τα αντικρουόμενα συμφέροντά τους –η μία ήθελε να υπερακοντίσει την άλλη- ήταν ένα χρήσιμο εργαλείο για τον έμπειρο διπλωμάτη. Μια ενδιαφέρουσα οπτική για τον ρόλο των Μεγάλων Δυνάμεων παρουσιάζει η Κωνσταντίνα Μπότσιου και από αυτήν πληροφορούμαστε τα εξής: Αρχής γενομένης με το Πρωτόκολλο της Πετρούπολης (4 Απριλίου 1826) με την Μεγάλη Βρετανία να θέλει να ανακόψει την ορμή της Ρωσίας, τη διάθεσή της για την κήρυξη ενός ρωσοτουρκικού πολέμου και της επικράτησής της ως προστάτιδας του νέου ελληνικού κράτους. Η Ρωσία τελικά ικανοποιείται (αυτονόμηση Σερβίας, διατήρηση Βεσσαραβίας), η Ελλάδα όμως παραμένει μετέωρη και χωρίς εγγυήσεις προστασίας από την Μεγάλη Βρετανία.

Από την άλλη πλευρά, η Μεγάλη Βρετανία αποδέχεται την εκλογή του Καποδίστρια χάρη στην άοκνη προσπάθεια του George Canning, ο οποίος ήταν και προσωπικός του φίλος. Προσπάθησε εις μάτην να πείσει τη βρετανική διπλωματία για τη σημαντικότητα της ανεξαρτησίας της Ελλάδας, τονίζοντας πως η Ρωσία επιδίωκε την αυτονομία ενός περιορισμένου κρατιδίου που θα το ήλεγχε. Ούτε η τοποθέτηση των Richard Church και Thomas Cochraine στην αρχηγία των ενόπλων δυνάμεων της Ελλάδας διασκέδασε τις εντυπώσεις των Βρετανών. (Μπότσιου, 2021, σ 389-390)

Σε αυτό το σημείο θα θέλαμε να δώσουμε μια διευκρίνιση. Οι διαθέσεις των Δυνάμεων επηρεάζονταν από τις πληροφορίες που λάμβαναν από τους αντιπρόσβεις τους στην Ελλάδα, οι οποίοι με τη σειρά τους πολλές φορές επηρεάζονταν, όπως έχουμε ήδη αναφέρει, από την αντιπολίτευση, μια αντιπολίτευση «με ξενικό προσωπείο». (Μπότσιου, 2021, σ 399) Ειδικά ο αντιπρόσβης της Μεγάλης Βρετανίας Dawkins ήταν εμφανώς κατά του Καποδίστρια και επηρέαζε αρνητικά τη βρετανική διπλωματία. Πιο συγκεκριμένα, η βρετανική φατρία χρησιμοποίησε την αντιπαράθεση προεστών-Καποδίστρια για τον περιορισμό τους και την παρουσίασε σαν υποστήριξη του Καποδίστρια προς τη Ρωσία, δυσχεραίνοντας ακόμη περισσότερο το κλίμα. Η Γαλλία με την πίεση της προς την Οθωμανική Αυτοκρατορία να επιδώσει τη Πελοπόννησο αλλά και τη Ρούμελη (καταλυτική η παρουσία του στρατηγού Maison) συνεισέφερε τα μέγιστα στο σχέδιο του Καποδίστρια και ήταν μια εναλλακτική πηγή οικονομικής ανάσας για τον Καποδίστρια που προσπάθησε να προσεταιριστεί τη γαλλική φατρία.

Όμως, η Ιουλιανή Επανάσταση στη Γαλλία ανατρέπει τα πάντα. Η άνοδος του Λουδοβίκου Φιλίππου αλλάζει τα πάντα και ο ρωσοτουρκικός πόλεμος του 1828-1829 ξυπνά τους φόβους των Δυνάμεων ότι η Ρωσία θέλει να μονοπωλήσει την Ελλάδα, δίνοντάς της την πολυπόθητη ανεξαρτησία και τα σύνορα που επιδιώκει. (Μπότσιου, 2021, σ 389-393) Η Μεγάλη Βρετανία αντιδρά σε όλα αυτά με την προώθηση της εκλογής στον ελληνικό θρόνο του Λεοπόλδου του Σαξ Κόμπουργκ για να περιορίσει τον Καποδίστρια και κατ' επέκταση τους Ρώσους. Εννοείται πως προκρίνει την αυτονομία και τον φόρο υποτέλειας προς τον Σουλτάνο για τη μοίρα της Ελλάδας.

Η επικείμενη έλευση του Λεοπόλδου κατεύνασε για λίγο τα πάθη όμως η παραίτησή του τα έφερε πάλι στην επιφάνεια: η αντιπολίτευση ζητά αποζημίωση των αγωνιστών, η καταπολέμηση της πειρατείας κλονίζεται και οι τοπικές διαμαρτυρίες κορυφώνονται. Ο Καποδίστριας ανακοινώνει επικείμενες εκλογές για τη σύγκληση Εθνοσυνέλευσης, όμως τα πράγματα είχαν ήδη πάρει άλλη πορεία. (Μπότσιου, 2021, σ. 594-595) Όσον αφορά τη Ρωσία, το Ναβαρίνο και ο ρωσοτουρκικός πόλεμος του 1828-1829 –που τόσο ωφέλησε την Ελλάδα– σαφώς δεν αποσκοπούσαν στη στήριξη των ελληνικών αιτημάτων περί ανεξαρτησίας, αλλά βοήθησαν τη Ρωσία να εγκαταστήσει τον στόλο της στη Μεσόγειο. (Γουντχάουζ, 2020, σ. 516)

Συλλήβδην, με βάση όσα αναφέραμε, φτάνουμε στο ασφαλές συμπέρασμα ότι καθεμιά από τις Μεγάλες Δυνάμεις είχε ως απώτερο σκοπό να εξασφαλίσει τη μη επικράτηση της άλλης, δηλαδή να μην βρίσκεται το νεοσύστατο κράτος στη σφαίρα επιρροής μίας μόνο Δύναμης. (Γουντχάουζ, 2020, σ. 519) Αυτό διείδε ο έμπειρος Καποδίστριας και –όπως ήδη αναφέραμε– προσπάθησε να εκμεταλλευτεί εμπλέκοντας και τις τρεις Δυνάμεις με έναν εξισορροπητικό τρόπο.



*Klemens Wenzel Nepomuk Lothar Fürst von Metternich-Winneburg zu Beilstein*

Πολύ ενδιαφέρουσα είναι η σχέση που υπήρχε ανάμεσα στον Metternich και τον Καποδίστρια τους οποίους ένωνε η απαρασάλευτη διαφωνία τους σε θεμελιώδεις αρχές της διεθνούς πολιτικής σκηνής αλλά σε διαπροσωπικό επίπεδο. (Αιλιανός, 2021, σ. 25) Για τον Metternich το Ναβαρίνο ήταν ένα ατυχές καταστροφικό γεγονός που άλλαζε τα δεδομένα και φάνταζε τη ρωσοτουρκική σύρραξη αναπόφευκτη. Θα ήταν, με άλλα λόγια, μια παρέκκλιση από το σύστημα της Βιέννης και μια νίκη της Ρωσίας θα τίναζε στον αέρα τα συμφέροντα της Αυστρίας. (Αιλιανός, 2021, σ. 33) Άρα, για τον Metternich η επίλυση του ελληνικού ζητήματος ήταν κάτι σημαντικό και το 1828 τον οδηγεί σε μια δυναμική συνειδητοποίηση, την προώθηση της ανεξαρτησίας της Ελλάδας. Μια ανεξάρτητη Ελλάδα ήταν προτιμότερη από μια αυτόνομη με μια Ρωσία να τη χρησιμοποιεί για να εμπλακεί στα εσωτερικά της Πύλης. Η σύγκρουση συμφερόντων Αυστρίας-Ρωσίας-Τουρκίας εντοπίζεται από τη μη συμμετοχή της Βιέννης στην εκπόνηση του σχετικού Πρωτοκόλλου.

Επομένως, ο άσπονδος εχθρός του Καποδίστρια αρχίζει να λειτουργεί υποστηρικτικά στα σχέδια του για την ανεξαρτησία της Ελλάδας. Βεβαίως γίνεται αντιληπτό πως σε καμία περίπτωση δεν έπραττε έτσι διότι συμπαθούσε την Ελλάδα, αλλά πολύ απλά ο Metternich θεωρούσε πως ο σουλτάνος με την πολιτική που χάραζε δεν μπορούσε να δει την επερχόμενη καταστροφή του. (Αιλιανός, 2021, σ. 34) Οι διπλωματικοί χειρισμοί του Metternich αποφέρουν καρπούς με τον Wellington να μιλά για μια ανεξάρτητη αλλά περιορισμένη Ελλάδα και τον Nesselrode<sup>5</sup> να είναι διατεθειμένος να ανεχτεί τη πιθανή ανεξαρτησία. (Αιλιανός, 2021, σ. 34) Αποκορύφωμα των διαμορφούμενων συνθηκών και των ραγδαίων γεγονότων που ακολούθησαν από το 1828 και μετά είναι το Πρωτόκολλα της 3<sup>ης</sup> Φεβρουαρίου 1830 που προέβλεπε την ελληνική ανεξαρτησία. Ο Metternich έβλεπε τη δημιουργία της Ελλάδας σαν ένα αναπότρεπτο, αλλά χρήσιμο –λόγω των συνθηκών– κακό, όμως δεν μπορούσε να κλείσει τα μάτια στην πραγματικότητα, ότι η δημιουργία και η βιωσιμότητα του νέου κράτους ήταν μια αναπόφευκτη εξέλιξη. (Αιλιανός, 2021, σ. 36)

5. Charles de Nesselrode: *Υπουργός Εξωτερικών της Ρωσίας. Κατά τα έτη 1816-1882 συνυπηρέτησε με τον Ιωάννη Καποδίστρια*, [https://en.wikipedia.org/wiki/Karl\\_Nesselrode](https://en.wikipedia.org/wiki/Karl_Nesselrode)



## **B.6 ΟΜΑΔΕΣ ΠΙΕΣΗΣ, ΚΟΙΝΗ ΓΝΩΜΗ, ΕΛΙΤ ΚΑΙ ΓΡΑΦΕΙΟΚΡΑΤΙΑ: ΠΩΣ ΕΠΗΡΕΑΣΑΝ ΤΟΝ ΚΥΒΕΡΝΗΤΗ ΣΤΗ ΛΗΨΗ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ; Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΥ ΚΟΡΑΗ**

Έχουμε ήδη περιγράψει το σχετικό υπόβαθρο για το θέμα που πρόκειται να αναλύσουμε. Στη παρούσα υποενότητα θα εξετάσουμε τη ομάδα των ατόμων που είχε δίπλα του ο Καποδίστριας, πώς διαχειρίστηκε τις γραφειοκρατικές ελίτ. Υπήρχε επικοινωνία της γραφειοκρατίας με τον Κυβερνήτη; Η πολιτική ελίτ και η ελίτ συμφερόντων πώς επηρέαζαν την κοινή γνώμη και έναν κύριο εκπρόσωπο της πνευματικής ελίτ, τον Αδαμάντιο Κοραή; Όλα αυτά, βέβαια, θα τα εξετάσουμε σε συνάρτηση με την διαμόρφωση της εξωτερικής πολιτικής και πόσο αυτό το κλίμα βοήθησε ή όρθωσε προσκόμματα στον decision-maker. Ειδικά, κατά τη γνώμη μας, οι θεωρίες του Foyle βρίσκουν εξαιρετική εφαρμογή εδώ.

Ας προχωρήσουμε στην περίπτωση μας: Δεν θα ασχοληθούμε ιδιαίτερα με το καποδιστριακό πραξικόπημα αλλά με το «καποδιστριακό πολιτειακό καθεστώς». (Γεωργής, 2021, σ. 86) Τα πολιτειακά όργανα που όρισε αποτελούνταν κατά βάση από άτομα φίλα προσκείμενα σε αυτόν ή αξιοποίησε συνετά όσους διέπρεψαν λόγω των ικανοτήτων τους στις μάχες για την απελευθέρωση. (Ευαγγελίδης, 1996, σ. 155) Τα πολιτειακά όργανα που δημιούργησε ήταν τα εξής: Κυβερνήτης, Πανελλήνιο, Γραμματέας Επικρατείας, Υπουργικό Συμβούλιο, Πολεμικό Συμβούλιο και Εκκλησιαστική Επιτροπή συν τη Γενική Γραμματεία. (Γεωργής, 2021, σ. 88) (Ευαγγελίδης, 1996, σ. 155)

Ο Καποδίστριας είχε προσχεδιάσει τα βήματά του και θεωρούσε δεδομένη τη συγκέντρωση των εξουσιών στο πρόσωπό του. Σύμφωνα με το Πρώτο Ψήφισμα η εκτελεστική και η νομοθετική εξουσία άνηκαν σε αυτόν.

Επομένως, το γραφειοκρατικό δίκτυο κινούνταν σε αυτή τη βάση: την οργανωτική ανάγκη και το γραφειοκρατικό ενδιαφέρον του διαμορφωτή αποφάσεων. (Krasner, σ. 162-163) Ο Σπ. Τρικούπης, Γραμματέας Επικρατείας, αρχικά είχε καλές σχέσεις με τον Κυβερνήτη και οι προτάσεις του έγιναν αποδεκτές από αυτόν. (διευθέτηση του θέματος των ευρωπαϊών εμπορών που είχαν δεχθεί πλήγμα από την πειρατεία και δεν είχαν δικαιωθεί από τα δικαστήρια του Ναυπλίου). (Ευαγγελίδης, 1996, σ. 154) Η πρόταση αυτή προωθούσε το σχέδιο του για ένα κράτος δικαίου και ασφαλές που θα οδηγούσε έτσι στην αναγνώρισή του, (έχουμε ήδη αναφέρει πόσο σημαντική ήταν για τον Καποδίστρια η πάταξη της πειρατείας). Επομένως, η σύμπτωση των γραφειοκρατικών συμφερόντων με τον διαμορφωτή είναι ορατή και λειτουργεί εποικοδομητικά.

Η σύγκρουση συμφερόντων Πανελληνίου-Καποδίστρια δεν άργησε να φανεί. Οι διαβουλεύσεις για τον εκλογικό νόμο (Οκτώβριος 1828-Φεβρουάριος 1829) έφεραν τα πρώτα νέφη. Ο Καποδίστριας συντασσόταν με πιο φιλελεύθερες απόψεις σε αντίθεση με το μεγαλύτερο μέρος του Πανελληνίου που ήταν πιο συντηρητικό και επιζητούσε τη διατήρηση των κοτζαμπάσηδων. Ειδικά το θέμα του «αυτοχθονισμού» έπληττε το κύρος του Καποδίστρια ως ετερόχθονα και ασκούσε σιωπηρά κριτική για την τοποθέτηση σε σημαντικά πόστα ατόμων από τα Επτάνησα, Κύπρο, Ήπειρο (πχ. τα αδέρφια του Βιάρος και Αυγουστίνος). Η στάση αυτή του Πανελληνίου θα έθετε σε κίνδυνο την αίσθηση ισχυρής κεντρικής κυβέρνησης που ήθελε ο Καποδίστριας να περάσει στις Μεγάλες Δυνάμεις και εν δυνάμει θα μείωνε το διαπραγματευτικό του προφίλ. Απόρροια της διαμάχης, η παραίτηση Τρικούπη, ο διορισμός εννέα μελών προσκείμενων σε αυτόν, η σύσταση Υπουργικού Συμβουλίου που θα αποδυνάμωνε τους τρεις Προβούλους που είχαν αρχίσει να τον ανταγωνίζονται ως προς το κύρος. (Γεωργής, 2021, σ. 97-98) Επίσης, ο Καποδίστριας υποχώρησε στο ζήτημα των αυτοχθόνων, όμως το εξισορρόπησε με την αποδοχή συμβιβασμών εκ μέρους του Πανελληνίου, πχ. να μην είναι πρόεδρος κάποιος από τους δημογέροντες. (Γεωργής, 2021, σ. 100)

Αξιοπρόσεκτη ήταν και η περίπτωση του Νικόλαου Δραγούμη, στενού συνεργάτη του Κυβερνήτη, ο οποίος επικρίνει τους αντιπάλους του, όμως καταλογίζει μερίδιο ευθύνης στον Κυβερνήτη για την ενδυνάμωση των αντιπολιτευτικών ομάδων. Σημαντικός υπεύθυνος της κατάστασης αυτής –κατά την άποψή του– είναι ο αδελφός του Καποδίστρια, Βιάρος. Ο Δραγούμης θεωρούσε ότι ο Βιάρος δεν ήταν μια τόσο χαρισματική προσωπικότητα όσο ο Καποδίστριας –για την ακρίβεια, πόρρω απείχε– και πίστευε ότι το δεσποτικό προφίλ που στηριζόταν στη στέρηση της ελευθερίας αυτών που είχαν αντίθετη άποψη, το οποίο είχε εγκαθιδρύσει ο Βιάρος, έπληττε το κύρος του Καποδίστρια. (Βερέμης και Μιχαηλίδης, 2020, σ. 164-165)

Επόμενο θέμα που θα μας απασχολήσει είναι ο Αδαμάντιος Κοραΐς, μια πολύ σημαντική προσωπικότητα που άσκησε δριμυία κριτική στον Καποδίστρια. Τον Αλ. Σούτσο που έγραψε τον «Μονόλογο ενός των δύο τυραννοκτόνων Μαυρομιχαλαίων» (Κουλούρη και Λούκος, 1996, σ. 19) θα τον αφήσουμε εκτός, διότι πιστεύουμε ότι η περίπτωση Κοραΐ έχει μεγαλύτερη απήχηση και εξυπηρετεί τον σκοπό μας καλύτερα διότι ίσως να δίνει απάντηση στους προβληματισμούς του Foyle για το κατά πόσο η κοινή γνώμη διαμορφώνει πολιτική ή η ελίτ συμβάλλει στον επηρεασμό της. (Foyle, 1997, σ. 144)



*Αδαμάντιος Κοραΐς*

Σαφώς, ο Κοραΐς ανήκει στην πνευματική ελίτ της χώρας, είναι μια εξέχουσα προσωπικότητα, όμως εδώ θα τον αντιμετωπίσουμε ως εκφραστή μιας μερίδας της κοινής γνώμης καθώς εξέφραζε την άποψη μιας ομάδας ατόμων που αισθάνθηκαν ότι ο Καποδίστριας διέψευσε τις αρχικές τους ελπίδες για το πώς θα κυβερνήσει. Αρχικά οι σχέσεις των δυο ανδρών ήταν καλές. Ο Κοραΐς τον συνάντησε ως αντιπρόσωπο της Ρωσίας το 1815 και δεν αποκόμισε αρνητικές εντυπώσεις. Είναι γνωστό ότι ο Κοραΐς διαπνέεται από τα ιδεώδη της Γαλλικής Επανάστασης και απεχθάνεται τα απολυταρχικά καθεστώτα, καθώς και τη ρωσική πολιτική. (Δασκαλάκης, 2018, σ. 5-7) Το 1827 τον συναντά ως Κυβερνήτη λίγο πριν φτάσει στην Ελλάδα. Η συνάντηση τους διακρίνεται από μια εγκαρδιότητα καθώς είχε δημιουργηθεί ένα κλίμα συμπάθειας μεταξύ των δυο ανδρών. (Δασκαλάκης, 2018, σ. 12)

Στο «Εγχειρίδιον του Επίκτητου» ο Κοραΐς προσπαθεί να υποδείξει στον Κυβερνήτη τι περιμένει ο λαός από αυτόν, πώς πρέπει να κυβερνήσει και τι εμπόδια έχει να υπερκεράσει. Ο Καποδίστριας αντιδρά με μια επιστολή προς αυτόν αλλά με πολύ διπλωματικό τρόπο απαντά πως έρχεται στην Ελλάδα «με σκοπούς ευθείς». (Δασκαλάκης, 2018, σ. 17) Η πλήρης μεταβολή του Κοραΐ έρχεται το 1830 και αποτυπώνεται στη δημοσίευση λιβέλων με το ψευδώνυμο Γ. Πανταζίδης. Στη μεταστροφή αυτή σημαντικό ρόλο έπαιξε η πολιτική ελίτ. Ο Κοραΐς ήταν στενός φίλος με τους αντικαποδιστριακούς που είχαν καταφύγει στην Ύδρα και η αλληλογραφία που είχαν επηρεάσει την κρίση του. Η Ιουλιανή Επανάσταση σε συνάρτηση με τη μη επίλυση του θέματος της αγαπημένης του Χίου από όπου καταγόταν ο πατέρας του, διόγκωσε την απογοήτευση που αισθανόταν.

Στο φυλλάδιο του Οκτωβρίου του 1830 «Τι συμφέρει εις την ελευθερούμενην από τους Τούρκους Ελλάδα να πράξη εις τας παρούσας περιστάσεις δια να μη δουλωθή εις Χριστιανούς Τουρκίζοντας: διάλογος δύο Γραικών εκδομένος υπο τον Γ. Πανταζίδην» διαφαίνονται οι ιδέες της Γαλλικής Επανάστασης και κρούει των κώδωνα του κινδύνου στον Καποδίστρια. (Βερέμης και Μιχαηλίδης, 2020, σ. 157) Αναγνωρίζει τη τιμιότητα του Καποδίστρια, αλλά αμφισβητεί ανοιχτά τις προθέσεις των συνεργατών του. Ως προς τον Καποδίστρια σημειώνει ότι «όλων των μiasμάτων το βρομερώτατον, είναι της δεσποτείας το μίasma» και η αναγραφή του ονόματός του πάνω στον φοίνικα είναι «έγκλημα καθοσιώσεως». (Βερέμης και Μιχαηλίδης, 2020, σ. 158)

Ο αντίκτυπος του φυλλαδίου ήταν μεγάλος και οι αντίπαλοι του Καποδίστρια το υποδέχθηκαν με χαρά, διοχετεύοντας το σε όλη την Ελλάδα. Αυτό γέμισε με ανασφάλεια τον Καποδίστρια, καθώς το ελληνικό ζήτημα ήταν σε κρίσιμη καμπή, οι Βρετανοί και οι Γάλλοι κινούνταν εναντίον του, οι ανατρεπτικές ιδέες της Ιουλιανής Επανάστασης κυκλοφορούσαν και όλα αυτά πιθανώς να έθιγαν το δικό του καθεστώς, άρα θα αδυνατούσαν και το κύρος του στο εξωτερικό. (Βερέμης και Μιχαηλίδης, 2020, σ. 160) Το κλίμα ήρθε να δυναμιτίσει η αντιπολιτευτική κριτική της εφημερίδας «Απόλλων» του Αναστάσιου Πολυζώιδη και η γαλλόφωνη «Messenger de Smyrne». Όλα αυτά αποδυνάμωναν το διαπραγματευτικό κύρος του και ο Καποδίστριας μάταια προσπαθούσε να σταματήσει την έκδοσή τους.

Ο τελευταίος λίβελος του Κοραή δίνεται για τύπωση τον Οκτώβριο του 1831 και έχει τίτλο «Τι συμφέρει εις την ελευθερωμένη από τους Τούρκους Ελλάδα» και χαρακτηρίζει ανοικτά τον Καποδίστρια τύραννο και μιλά για την ανατροπή του. Τα γεγονότα όμως τον είχαν ήδη προλάβει, η δολοφονία του Καποδίστρια αποτελεί γεγονός. Αυτό οδηγεί τον Κοραή στην έκδοση έξι πρόσθετων σελίδων όπου διαχωρίζει τις ευθύνες του καυτηριάζοντας τη συμπεριφορά του Καποδίστρια, αλλά δεν παραλείπει να κατακρίνει τους δολοφόνους του. (Δασκαλάκης, 2018, σ. 38) Σημειώνει – και με τα λόγια του κλείνουμε την υποενότητα - ότι «η πρέπουσα ποινή εις Καποδίστριαν δεν ήτο ο φόνος, αλλ' η έξωσις από την Ελλάδα». (Δασκαλάκης, 2018, σ. 39)

## ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η θεμελίωση της εξωτερικής πολιτικής του ελληνικού κράτους από τον Ιωάννη Καποδίστρια δίνει τη δυνατότητα περιπτωσιολογικού ελέγχου των θεωριών που παρουσιάστηκαν στο Κεφάλαιο Α. Μπορεί να εξαχθεί ένα ασφαλές συμπέρασμα για το πώς η προσωπικότητα του διαμορφωτή αποφάσεων επηρεάζει την πορεία της εξωτερικής πολιτικής. Το πώς αντιλαμβάνεται την πραγματικότητα και το περιβάλλον που τον πλαισιώνει είναι ένα πολύ σημαντικό σημείο έναρξης για την Ανάλυση Εξωτερικής Πολιτικής ώστε να γίνει περισσότερο κατανοητός ο τρόπος δράσης του. Αυτό καθορίζει και τις δυναμικές που θα αναπτυχθούν κατά την αλληλεπίδρασή του με τους υπόλοιπους παράγοντες. Η πίστη του Καποδίστρια ότι η θεμελίωση της εξωτερικής πολιτικής συνδέεται άμεσα με την εσωτερική ανασυγκρότηση καθόρισε άμεσα την κατάρτιση των δημόσιων πολιτικών του σε θέματα όπως η οικονομική σταθερότητα, η δημιουργία κράτους δικαίου, η εσωτερική ασφάλεια, η δημιουργία σχέσεων καλής γειτονίας με την Οθωμανική Αυτοκρατορία.

Το πώς αντιλαμβανόταν τον ρόλο του ως Κυβερνήτη και το πώς έπρεπε να κινηθεί καθόρισε τις σχέσεις του με την αντιπολίτευση, τις Μεγάλες Δυνάμεις, τη κοινή γνώμη και τη γραφειοκρατία. Η πεποίθησή του ότι θα έπρεπε όλα να κινηθούν από αυτόν και να έχει κυρίαρχο ρόλο στη διαμόρφωση αποφάσεων είχε ως αποτέλεσμα την πλήρη εμπλοκή του στις διαδικασίες και πολλές φορές τον οδήγησε σε ανοιχτή σύγκρουση και ρήξη με τις ομάδες που είχαν αντίθετη ή διαφορετική άποψη. Από την άλλη πλευρά, μας δίνεται η ευκαιρία να διαπιστώσουμε πόσο σημαντική είναι η εμπειρία και η κατάρτιση του διαμορφωτή αποφάσεων κατά τη λήψη αποφάσεων διότι ως εμπειρότατος διπλωμάτης ο Ιωάννης Καποδίστριας αφουγκράστηκε επιτυχώς την περιρρέουσα ατμόσφαιρα και προσπάθησε να την χρησιμοποιήσει προς όφελος του και προς όφελος της Ελλάδας και να επιτύχει την ανεξαρτησία της και τα διευρυμένα σύνορά της.

Κλείνοντας, κρίνεται απαραίτητη η παράθεση κάποιων σκέψεων που προέκυψαν κατά τη μελέτη του υλικού. Η Ανάλυση Εξωτερικής Πολιτικής είναι ένα θέμα τόσο πολυσχιδές και πολυεπίπεδο με εξαντλητικές παραμέτρους που πρέπει να ληφθούν υπόψη από τον ερευνητή. Η Hudson διατυπώνει μια πολύ ενδιαφέρουσα άποψη που δεν περνά –κατά τη γνώμη μας– απαρατήρητη και ίσως θα μπορούσε να αποτελέσει το θέμα μιας μελλοντικής εργασίας: Θα μπορούσαμε να προχωρήσουμε στην ενοποίηση όλων αυτών των θεωριών; Ποια θα ήταν τα οφέλη και ποια τα προσκόμματα; Θα μπορούσε να υπάρξει μεγαλύτερη συσχέτιση ανάμεσα στην Ανάλυση Εξωτερικής Πολιτικής και τις Διεθνείς Σχέσεις;

Συνοπτικά μερικά από τα πλεονεκτήματα της άποψης που διατυπώνει η Hudson είναι τα εξής: η ενοποίηση των θεωριών βοηθά τον μελετητή στο έργο του καθώς μπορεί να προβεί σε ασφαλέστερες αξιολογήσεις ανάμεσα στους δρώντες και στα επίπεδα ανάλυσης, δηλαδή πώς αλληλεπιδρούν, έτσι οδηγείται σε μια πιο εμπειριστατωμένη θεωρία. Επομένως, άλλο ένα πλεονέκτημα, το οποίο είναι απόρροια του προηγούμενου, είναι ότι η εξήγηση που δίνεται για ένα συγκεκριμένο περιστατικό ή μια συγκεκριμένη λήψη απόφασης θεωρείται πιο σφαιρική και βελτιωμένη διότι αξιολογείται πληρέστερα η ποικιλία των συνθηκών κατά τις οποίες λαμβάνει χώρα το περιστατικό ή η λήψη απόφασης που μελετάται. Αυτό αυτομάτως θα οδηγήσει και σε καλύτερη πρόβλεψη και έτσι ίσως μπορεί να προβλεφθεί η μελλοντική συμπεριφορά των διαμορφωτών αποφάσεων σε ανάλογες καταστάσεις.

Πολύ σημαντικές προεκτάσεις αυτής της άποψης συναντάμε στις προ-θεωρίες του Rosenau όπου στο άρθρο του “Pre-Theories and Theories of Foreign Policy” το 1964 διατυπώνει αυτές τις απόψεις όταν το πλαίσιο της Ανάλυσης Εξωτερικής Πολιτικής ήταν ακόμη αδιαμόρφωτο, καθώς και στις σχετικές διατυπώσεις των Brecher και Wilkenfeld. Οι Brecher και Wilkenfeld επιθυμούσαν την ενοποίηση των θεωριών και συνεργάστηκαν ως ένα σημείο, όμως οι μέθοδοι για την επίτευξη της ενοποίησης που πρότεινε ο καθένας ήταν πολύ διαφορετικές. Ο Michael Brecher πρόκρινε την ποσοτική ανάλυση των μελετών περίπτωσης ενώ ο Jonathan Wilkenfeld προτιμούσε τη μέθοδο της «πολλαπλής παλινδρόμησης». Συναντάμε την ανάδειξη των απόψεων αυτών των δυο ερευνητών στα έργα τους “The Foreign Policy System of Israel” και “Foreign Policy Behavior: The Interstate Behavior Analysis Model”. (Hudson, 2017, σ. 255-266)

## **ΠΡΩΤΟΓΕΝΕΣ ΥΛΙΚΟ**

Δαφνής, Κ., (1986), *Αρχείον Ιωάννου Καποδίστρια, τ. Ζ΄*, Εκδόσεις Εταιρεία Κερκυραϊκών Σπουδών, Κέρκυρα

## **ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ**

Αιλιανός, Κ. (2021). Ο Μέττερνιχ και η Ελλάδα του Καποδίστρια. Σε *Ιωάννης Καποδίστριας, Διεθνείς θεσμικές και πολιτικές προσεγγίσεις, 1800-1831*. Επιμέλεια από Σαμαρά-Κρίσπη, Α., Μωραΐτη, Σ. και Αλειφαντής, Στ. Εκδόσεις Ίδρυμα Διεθνών και Νομικών Μελετών-Εκδόσεις Κασταλία, Αθήνα

Βακαλόπουλος, Α. (2009), Ο Κυβερνήτης Ιωάννης Καποδίστριας και το πρώτο ελληνικό κράτος (1828-1831), Εκδόσεις Σταμούλη, Θεσσαλονίκη

Βερέμης, Θ. Μ. και Μιχαηλίδης, Ι.Δ. (2020), *Ιωάννης Καποδίστριας, Ο «αμνός» της Παλιγγενεσίας των Ελλήνων*, Εκδόσεις Μεταίχμιο, Αθήνα

Bendor, J. and Hammond, T., (1992), Rethinking Allison's Models, 86, 301-322

Brecher, M., Steinberg, B. and Stein, (1969), J., A Framework for Research on Foreign Policy Behavior, 13, 75-101



Γεωργής, Γ. (2021), *I.A. Καποδίστριας, Η Διακυβέρνηση και η Ανατολική Πολιτική του. Η πρώτη προσπάθεια εγκαθίδρυσης ελληνοτουρκικών σχέσεων*, Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα

Γουντχάουζ Κρ. Μ, (2020), *Καποδίστριας, Ο θεμελιωτής της Ανεξαρτησίας της Ελλάδας*, Εκδόσεις ΜΙΝΩΑΣ, Αθήνα

Δασκαλάκης, Απ. Β., (2018), *Κοραής και Καποδίστριας, Οι κατά του Κυβερνήτου λίβελλοι*, Εκδόσεις Λαβύρινθος, Αθήνα

Δαφνής, Γρ., (1975), *Ιωάννης Α. Καποδίστριας, Η Γένεση του Ελληνικού Κράτους*, Εκδόσεις Ίκαρος, Αθήνα

Δεσποτόπουλος, Α.Ι., (1989), *Μελέτες Πολιτικής Ιστορίας, Εκδόσεις Εκδοτική Αθηνών*, Αθήνα

Δεσποτόπουλος, Α.Ι., (1996), *Ο Κυβερνήτης Καποδίστριας και η Απελευθέρωση της Ελλάδος*, Εκδόσεις Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα

Ευαγγελίδης, Τρ., (1996), *Ιωάννης Καποδίστριας, Η ιστορία του Κυβερνήτη της Ελλάδας*, Εκδόσεις Λιβάνη, Αθήνα

Foyle, D. (1997), Public Opinion and Foreign Policy: Elite Beliefs as a Mediating Variable, 41, 141-169

Gourevitch, P. (1978), The Second Image Reversed: The International Sources of Domestic Politics, 32, 881-912

Hermann, M. (1980), Explaining Foreign Policy Behaviour Using the Personal Characteristics of Political Leaders, 24, 7-46

Hudson, V. M., (2017), *Ανάλυση Εξωτερικής Πολιτικής, Από την εμπειρία στην πράξη*, Εκδόσεις Πεδίο, Αθήνα

Ζούβας Π.Δ., (1972), *Ιωάννης Α. Καποδίστριας, Η διπλωματική του δραστηριότητας και η Ελληνική Επανάσταση*, (εκδόσεις-δεν μπορώ να την εντοπίσω, θα ψάξω καλύτερα), Αθήνα

Κλάψης, Α., (2021), Η διπλωματική στρατηγική του κυβερνήτη Ιωάννη Καποδίστρια: παράμετροι και προϋποθέσεις επιτυχίας. Σε *Έντεκα κείμενα για το '21 200 χρόνια μετά*. Επιμέλεια από Πουκαμισάς, Γ. και Αγγελόπουλος, Κ., Εκδόσεις Κασταλία, Αθήνα

Κουλούρη, Χ, και Λούκος, Χρ., (2012), Τα πρόσωπα του Καποδίστρια: Ο πρώτος Κυβερνήτης της Ελλάδας και η Νεοελληνική Ιδεολογία, Εκδόσεις Πορεία, Αθήνα

Krasner, S., (1972), Are the Bureaucracies Important?(Or Allison Wonderland), 7, 159-179

Λούκος Χρ., (1988), *Η Αντιπολίτευση κατά του Κυβερνήτη Ιω. Καποδίστρια, 1828-1831*, Εκδόσεις Θεμέλιο, Αθήνα

Μπότσιου, Κ. (2021). Ο Ιωάννης Καποδίστριας και οι Μεγάλες Δυνάμεις στην ελληνική εσωτερική και εξωτερική πολιτική. Σε *Ιωάννης Καποδίστριας, Διεθνείς θεσμικές και πολιτικές προσεγγίσεις, 1800-1831*. Επιμέλεια από Σαμαρά-Κρίσπη, Α., Μωραΐτη, Σ. και Αλειφαντής, Στ. Εκδόσεις Ίδρυμα Διεθνών και Νομικών Μελετών-Εκδόσεις Κασταλία, Αθήνα

Πασπαλιάρης Π., (2009), *Μεγάλοι Έλληνες, Ιωάννης Καποδίστριας*, Εκδόσεις ΣΚΑΪ, Αθήνα

Πασπαλιάρης, Π., (2014), *Ο Ιωάννης πίσω από τον Καποδίστρια*, Εκδόσεις Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, Αθήνα

Paterson, w., (1981), Political parties and the making of foreign policy-the case of the Federal Republic, 7, 227-235

Putnam, R., (1988), Diplomacy and domestic politics: the logic of two-level games, 42, 427-460

Σβολόπουλος, Κ. (2015), *Ο Κωνσταντίνος Σβολόπουλος για το έργο και τη δράση εννέα πολιτικών ανδρών*, Εκδόσεις Ίκαρος, Αθήνα

Τούντα-Φεργάδη, Α. (2009), Ο Ιωάννης Καποδίστριας ως Διπλωμάτης, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα

Τσαρδανίδης, Χ., (2006), *Το σύστημα λήψης αποφάσεων στην Εξωτερική Πολιτική*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα

Χιλ, Κρ., (2018), *Η Εξωτερική Πολιτική τον 21<sup>ο</sup> αιώνα*, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, Κρήτη